

Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht op de schop

*“Een onderzoek naar de gevolgen van Wetsvoorstel 33 987 voor
Aitton notarissen”*

Student
Studentnummer
Afstudeerorganisatie
Afstudeermentor
Opleiding
Onderwijsinstelling
Locatie opleiding
Blok
Eerste afstudeerdocent
Tweede afstudeerdocent
Afstudeerperiode

Melissa van Koolwijk
2047929
Aitton notarissen
Mevrouw mr. C.A. van Mierlo-Smits
HBO-Rechten
Juridische Hogeschool Avans-Fontys
's-Hertogenbosch
E3/E4, afstuderen
De heer mr. T.C.F.M. Vermeulen
Mevrouw mr. U. Heeffter
Februari 2015 – juli 2015

Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht op de schop

*“Een onderzoek naar de gevolgen van Wetsvoorstel 33 987 voor
Aitton notarissen”*

Student	Melissa van Koolwijk
Studentnummer	2047929
Afstudeerorganisatie	Aitton notarissen
Afstudeermentor	Mevrouw mr. C.A. van Mierlo-Smits
Opleiding	HBO-Rechten
Onderwijsinstelling	Juridische Hogeschool Avans-Fontys
Locatie opleiding	's-Hertogenbosch
Blok	E3/E4, afstuderen
Eerste afstudeerdocent	De heer mr. T.C.F.M. Vermeulen
Tweede afstudeerdocent	Mevrouw mr. U. Heffer
Afstudeerperiode	februari 2015 – juli 2015

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport met de titel 'Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht op de schop' ter afsluiting van de studie HBO-Rechten aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys te 's-Hertogenbosch. Dit rapport is geschreven in opdracht van Aitton notarissen.

In de periode van februari tot en met mei 2015 heb ik stage gelopen bij Aitton notarissen te Tiel. Gezien mijn interesse in het personen- en familierecht, heb ik in deze richting een afstudeeropdracht gezocht. Dit onderzoeksrapport is tot stand gekomen naar aanleiding van het Wetsvoorstel 'beperking gemeenschap van goederen'. In dit onderzoeksrapport wordt de mogelijk nieuwe wetgeving verduidelijkt en worden de belangrijkste wijzigingen voor de huwelijksvoorwaardenpraktijk binnen Aitton notarissen uiteengezet.

Ik heb een hele leuke en leerzame tijd gehad bij Aitton notarissen. Graag wil ik mijn afstudeermentor mevrouw Van Mierlo-Smits bedanken voor de goede begeleiding en de fijne samenwerking. Daarnaast wil ik mijn afstudeerdocent de heer Vermeulen bedanken voor zijn goede begeleiding en feedback. Ten slotte bedank ik de medewerkers van Aitton notarissen voor de prettige samenwerking en goede werksfeer.

Ik wens u veel leesplezier!

Melissa van Koolwijk

Tiel, juni, 2015

Inhoudsopgave

SAMENVATTING

LIJST VAN AFKORTINGEN

1. INLEIDING	10
1.1 OMSCHRIJVING AFSTUDEERORGANISATIE	10
1.2 PROBLEEMBESCHRIJVING	10
1.3 BELANGHEBBENDEN	11
1.4 CENTRALE VRAAG.....	11
1.5 DEELVRAGEN	11
1.6 DOELSTELLING	11
1.7 METHODEN VAN ONDERZOEK	11
1.8 LEESWIJZER	12
2. HET HUIDIGE HUWELIJKSVERMOGENSSTELSEL	13
2.1 TITEL 6: RECHTEN EN VERPLICHTINGEN VAN ECHTGENOTEN.....	13
2.2 TITEL 7: WETTELIJK GEMEENSCHAP VAN GOEDEREN	13
2.2.1 <i>Omvang van de gemeenschap</i>	13
2.2.2 <i>Bestuur van de gemeenschap</i>	15
2.2.3 <i>Ondernemingsvermogen</i>	15
2.2.4 <i>De schuldenregeling tijdens de gemeenschap</i>	16
2.2.5 <i>Ontbinding van de gemeenschap</i>	16
2.2.6 <i>De schuldenregeling na ontbinding van de gemeenschap</i>	17
2.2.7 <i>Van wettelijke gemeenschap van goederen naar huwelijkse voorwaarden</i>	18
2.3 TITEL 8: HUWELIJKSE VOORWAARDEN	18
2.3.1 <i>Soorten huwelijkse voorwaarden</i>	20
2.3.1.1 <i>Zuivere koude uitsluiting</i>	20
2.3.1.2 <i>Verrekenstelsel</i>	20
2.3.1.3 <i>Beperkte gemeenschap</i>	21
2.3.1.4 <i>Wettelijke gemeenschap</i>	21
2.3.2 <i>Bestuur</i>	22
2.3.3 <i>Schuldenregeling</i>	22
2.3.4 <i>Staat van aanbrengsten</i>	23
2.4 INTERNATIONAAL HUWELIJKSVERMOGENSRECHT	23
2.5 TITEL 9: ONTBINDING VAN HET HUWELIJK	23
3. ONTSTAANSGESCHIEDENIS VAN WETSVORSTEL 33 987 BEPERKING GEMEENSCHAP VAN GOEDEREN	24
3.1 INVOERING GEREgistREERD PARTNERSCHAP	24
3.2 WETSVORSTEL 27 084: RECHTEN EN PLICHTEN ECHTGENOTEN EN GEREgistREERDE PARTNERS	24
3.3 WETSVORSTEL 27 554: REGELS VERREKENBEDINGEN.....	25
3.4 WETSVORSTEL 28 867: AANPASSING WETTELIJKE GEMEENSCHAP VAN GOEDEREN	25
3.4.1 <i>Amendement Anker</i>	27
3.4.2 <i>Reparatiewet</i>	27
3.4.3 <i>Voorstanders beperkte gemeenschap van goederen</i>	28
3.5 WETSVORSTEL 33 987: BEPERKING GEMEENSCHAP VAN GOEDEREN	29
3.5.1 <i>Motieven initiatiefnemers van Wetsvoorstel 33 987</i>	29
3.5.2 <i>De vermoedelijke wil inzake het huwelijksvermogensrecht</i>	30
4. VOORGESTELDE WIJZIGINGEN	32
4.1 OMVANG VAN DE GEMEENSCHAP	32
4.1.1 <i>Ontstaan meerdere vermogens</i>	32

4.1.2 Voorhuwelijks privévermogen.....	33
4.1.3 Aantal testamenten.....	33
4.2 INSLUITINGSCLAUSULE	34
4.3 BEWIJSVERMOEDEN	34
4.4 ONDERNEMINGSVERMOGEN	35
4.5 VERHAAL VAN SCHULDEISERS.....	36
4.6 DRAAGPLICHT NA ONTBINDING VAN DE GEMEENSCHAP.....	37
4.7 ARTIKEL 61 FAILLISEMENTSWET	37
4.8 GEREgistREERD PARTNERSCHAP	37
4.9 OVERGANGSRECHT	37
5. DE HUIDIGE PRAKTIJK	39
5.1 HUIDIGE WERKPROCES INZAKE ADVISERING	39
5.2 HUIDIGE HUWELIJKSE VOORWAARDEN	41
5.2.1 Uitsluiting van elke gemeenschap.....	41
5.2.2 Gemeenschap van inboedel, overigens uitsluiting van elke gemeenschap.....	42
5.2.3 Uitsluiting van elke gemeenschap, verrekening van inkomsten.....	42
5.2.4 Gemeenschap van inboedel, overigens uitsluiting van elke gemeenschap, verrekening van inkomsten.....	42
5.2.5 Uitsluiting van elke gemeenschap, verrekening van inkomsten, beperkte verrekening bij scheiding, volledige verrekening bij overlijden	43
5.2.6 Gemeenschap van goederen, mogelijkheid van privégoederen van echtgenoten	43
5.2.7 Opheffing wettelijke gemeenschap, huwelijkse voorwaarden staande huwelijk	43
5.2.8 Opheffing huwelijkse voorwaarden, invoering wettelijke gemeenschap	43
5.2.9 Staat van aanbrengsten	43
6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	44
6.1 CONCLUSIES DEELVRAGEN	44
6.1.1 Conclusie hoofdstuk 2	44
6.1.2 Conclusie hoofdstuk 3	45
6.1.3 Conclusie hoofdstuk 4	45
6.1.4 Conclusie hoofdstuk 5	46
6.2 CONCLUSIE CENTRALE VRAAG	47
6.2.1 Wijzigingen in het adviesgesprek	47
6.2.2 Wijzigingen in de huwelijkse voorwaarden.....	49
6.2.2.1 Wijziging 1: bepaling pensioenverevening	49
6.2.2.2 Wijziging 2: bepaling uitgezonderd van gemeenschap (van inboedel).....	50
6.2.2.3 Wijziging 3: term 'algehele'	50
6.2.2.4 Wijziging 4: nieuw model invoeren	51
6.2.2.5 Wijziging 5: HV 6 aanpassen.....	51
6.2.3 Worden huwelijkse voorwaarden overbodig na Wetsvoorstel 33 987?.....	51
LITERATUUR- EN BRONNENLIJST	53

Bijlage A Samenvatting interviews

Samenvatting

De aanleiding van dit onderzoeksrapport is het indienen van Wetsvoorstel 33 987 door D66, VVD en PvdA in de Tweede Kamer op 14 juli 2014. Het wetsvoorstel introduceert de beperkte gemeenschap van goederen als basisstelsel van het huwelijksvermogensrecht. Om te kunnen bepalen welke gevolgen dit met zich mee zal brengen voor de huwelijksvoorwaardenpraktijk binnen Aitton notarissen, is het huidige huwelijksvermogensstelsel uiteengezet. Als het wettelijke basisstelsel van het huwelijksgoederenregime in Nederland, geldt de wettelijke gemeenschap van goederen. Deze gemeenschap omvat alle goederen en schulden van de echtgenoten die bij aanvang van de gemeenschap aanwezig zijn en alle goederen en schulden die tijdens de gemeenschap zullen worden verkregen. Dit geldt ook voor het ondernemingsvermogen. Een aantal goederen en schulden zijn van rechtswege uitgezonderd van de gemeenschap. Echtgenoten zijn afzonderlijk bevoegd tot het bestuur over eigen goederen en zij zijn beide bevoegd tot bestuur over de gemeenschapsgoederen. De schulden van de gemeenschap komen voor rekening van beide echtgenoten. Voor privéschulden mogen ook gemeenschapsgoederen worden uitgewonnen, tenzij de andere echtgenoot eigen goederen aanwijst van de echtgenoot die schuldenaar is die voldoende verhaal bieden. Na ontbinding van de gemeenschap hebben echtgenoten een gelijk aandeel in de ontbonden gemeenschap en zijn zij aansprakelijk voor de gemeenschapsschulden, waarvoor zij vóór ontbinding al aansprakelijk waren. Zij zijn tevens aansprakelijk voor gemeenschapsschulden die door de andere echtgenoot zijn aangegaan, maar dit is beperkt tot hetgeen ze uit hoofde van de verdeling verkrijgen. Door het sluiten van huwelijksvoorwaarden, kunnen echtgenoten afwijken van het wettelijke basisstelsel. Echtgenoten kunnen voor een groot deel zelf bepalen wat zij in de huwelijksvoorwaarden opnemen, mits deze voorwaarden niet in strijd zijn met dwingende wetbepalingen, goede zeden of de openbare orde. Dit loopt uiteen van een volledige uitsluiting van goederen tot het gescheiden houden van bepaalde goederen. Voorafgaand aan Wetsvoorstel 33 987 zijn al verschillende initiatieven geweest om het huwelijksvermogensrecht in Nederland te moderniseren. Zo is het geregistreerd partnerschap in 1998 ingevoerd en zijn titels 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek aangepast. In 2002 zijn algemene regels voor verrekenbedingen opgenomen in titel 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek. En tot slot is in 2012 de Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen in werking getreden, maar door het aangenomen Amendement Anker is het stelsel van wettelijke gemeenschap van goederen vrijwel geheel ongewijzigd gebleven. Wetsvoorstel 33 987 is op dit onderdeel gebaseerd. Volgens initiatiefnemers sluit dit wetsvoorstel aan bij wat de meerderheid van de bevolking wenselijk acht. De belangrijkste voorgestelde wijziging, is de omvang van de gemeenschap. Deze wordt beperkt tot alleen hetgeen tijdens het huwelijk door echtgenoten wordt verkregen. Tevens wordt er een nieuwe voorziening opgenomen, de insluitingsclausule. Hiermee kunnen erflaters en schenkers bepalen dat hetgeen zij nalaten of schenken in de gemeenschap valt. Echtgenoten kunnen in huwelijksvoorwaarden van deze bepaling afwijken. Voor ondernemingsvermogen dat buiten de gemeenschap valt, komen vergoedingen ten bedrage van de winsten en verliezen van de onderneming, voor zover deze in het maatschappelijk verkeer als redelijk worden beschouwd, ten bate of ten laste van de gemeenschap. Verder regelt het wetsvoorstel het verhaal van privéschuldeisers op gemeenschapsgoederen. Enkel de echtgenoten die na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987 trouwen of in hun huwelijksvoorwaarden het huwelijksvermogensregime wijzigen, vallen onder de werking van de bepalingen van Wetsvoorstel 33 987. Om te kunnen bepalen welke gevolgen Wetsvoorstel 33 987 met zich meebrengt voor de huwelijksvoorwaardenpraktijk, is eerst de huidige praktijk in kaart gebracht. Dit betreft het proces van de advisering van cliënten die willen gaan trouwen of hun gemeenschap van goederen willen omzetten in huwelijksvoorwaarden en de huidige akten van huwelijksvoorwaarden. Vervolgens is de huidige praktijk getoetst aan Wetsvoorstel 33 987. Hieruit is naar voren gekomen dat het adviesgesprek op een aantal punten moet worden gewijzigd, zodat cliënten van een volledig advies worden voorzien. Daarnaast wordt voorgesteld om een aantal bepalingen in de huwelijksvoorwaarden aan te passen.

Lijst van afkortingen

Art.	Artikel
AWR	Algemene wet inzake rijksbelastingen
Blg	Bijlage
B.V.	Besloten Vennootschap
BW	Burgerlijk Wetboek
CNR	Centrum voor Notarieel Recht van de Radboud Universiteit Nijmegen
FTV	Fiscaal Tijdschrift Vermogen
Fw	Faillissementswet
Handelingen I	Handelingen van de Eerste Kamer
Handelingen II	Handelingen van de Tweede Kamer
HR	Hoge Raad der Nederlanden
Jo.	Juncto
KADOR	Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers
Kamerstukken I	Kamerstukken van de Eerste Kamer
Kamerstukken II	Kamerstukken van de Tweede Kamer
LJN	Landelijk jurisprudentienummer
MvT	Memorie van toelichting
Mr.	Meester in de rechten
NIPO	Nederlands Instituut voor Publieke Opinie
NJ	Nederlandse Jurisprudentie
NV II	Nota naar aanleiding van het verslag van de Tweede Kamer
P.	Pagina('s)
Rv	Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
T.a.v.	Ten aanzien van
WPNR	Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie

1. Inleiding

In dit hoofdstuk zal allereerst een korte omschrijving worden gegeven van de organisatie waarvoor dit onderzoeksrapport bestemd is (zie paragraaf 1.1). Vervolgens worden de probleembeschrijving (zie paragraaf 1.2) en de belanghebbenden (zie paragraaf 1.3) uiteengezet. En tot slot komen de centrale vraag (zie paragraaf 1.4) en de doelstelling (zie paragraaf 1.5) aan bod.

1.1 Omschrijving afstudeerorganisatie

Het onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van Aitton notarissen. Aitton notarissen is het grootste notariskantoor van Tiel en omstreken en er zijn vier (kandidaat-)notarissen, twee notarisklerken en vijf overige werknemers werkzaam. Aitton notarissen is gespecialiseerd in alle aspecten van het notariaat, onderverdeeld in de secties Onroerend goed, Ondernemingsrecht en Personen- en Familierecht. De werkzaamheden bestaan onder andere uit het opstellen van transportakten voor woningen, het opstellen/wijzigen van statuten van rechtspersonen en het opstellen van testamenten. Er is een duidelijke missie gesteld, namelijk helder zaken doen. Om dit te bereiken wordt er gestreefd naar een hechte relatie met de cliënten, snel en gedegen te werk gaan en tot slot hebben de medewerkers van Aitton notarissen altijd kennis van zaken, doordat zij voortdurend cursussen volgen en branche-informatie nauwgezet bijhouden.

1.2 Probleembeschrijving

De aanleiding van het onderzoek is het indienen van Wetsvoorstel 33 987 door D66, VVD en PvdA in de Tweede Kamer op 14 juli 2014. Het wetsvoorstel introduceert de beperkte gemeenschap van goederen als basisstelsel van het huwelijksvermogensrecht. Met dit voorstel wordt volgens de initiatiefnemers aansluiting gezocht bij wat de meerderheid van de bevolking wenselijk acht, namelijk dat na echtscheiding alleen hetgeen wordt verdeeld dat gemeenschappelijk is opgebouwd tijdens het huwelijk. Het vermogen dat vóór het huwelijk is opgebouwd en giften en erfenissen die tijdens het huwelijk zijn verkregen, blijven privévermogen.

Op 7 mei 2003 heeft de regering een voorstel van Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen ingediend, om het huwelijksvermogensrecht in Nederland te moderniseren. Dit is het wettelijke uitgangspunt om de algehele gemeenschap van goederen te vervangen door een beperkte gemeenschap van goederen. Op 20 maart 2008 heeft de heer Anker, Tweede Kamerlid namens de ChristenUnie, een amendement ingediend. Hierin stelt hij voor om erfrechtelijke verkrijgingen en schenkingen weer in de wettelijke gemeenschap te laten vallen. Er zou dan alleen een uitzondering voor deze goederen kunnen worden gemaakt als er een uitsluitingsclausule voor is opgemaakt. Dit amendement is op 18 september 2008 door de Tweede Kamer aangenomen. Op 1 januari 2012 is de Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen in werking getreden, maar door het aangenomen amendement van de heer Anker is het stelsel van algehele gemeenschap van goederen vrijwel geheel ongewijzigd gebleven. De initiatiefnemers van het Wetsvoorstel 33 987 zijn van mening dat een beperkte gemeenschap van goederen als basisstelsel in het huwelijksvermogensrecht beter aansluit bij de 'hedendaagse rechtsopvattingen en de gangbare rechtspraktijk'.

Wetsvoorstel 33 987 is van toepassing op personen die gaan trouwen nadat deze wet in werking is getreden of wanneer zij al gehuwd zijn, maar hun huwelijksgoederenregime willen wijzigen. De voorgenomen wijzigingen brengen gevolgen met zich mee voor de huidige processen bij Aitton notarissen. In dit onderzoeksrapport wordt de mogelijk nieuwe wetgeving verduidelijkt. Daarnaast worden de belangrijkste gevolgen voor echtgenoten die gaan trouwen en voor Aitton notarissen in kaart gebracht. Op deze wijze kunnen de medewerkers van Aitton notarissen hun cliënten een volledig en juist advies geven.

1.3 Belanghebbenden

De invoering van het Wetsvoorstel 33 987 heeft gevolgen voor verschillende partijen, met name personen die gaan trouwen, internationale echtparen die gaan trouwen, privéschuldeisers en medewerkers van notariskantoren. Het wetsvoorstel zal veranderingen met zich meebrengen voor personen die gaan trouwen. Personen die geen huwelijkse voorwaarden opstellen, zullen van rechtswege trouwen in beperkte gemeenschap van goederen. Dit zal andere gevolgen hebben vergeleken met de algehele gemeenschap van goederen die na invoering van het Wetsvoorstel 33 987 zal worden geschrapt. Personen die wel huwelijkse voorwaarden opstellen, zullen waarschijnlijk andere voorwaarden moeten opstellen. Dit komt omdat bijvoorbeeld een aantal bepalingen die op dit moment in huwelijkse voorwaarden wordt opgenomen, van rechtswege zullen gelden en deze dus niet meer hoeven worden opgenomen in huwelijkse voorwaarden. Bijna geen enkel ander land gebruikt de algehele gemeenschap van goederen. Door ook in Nederland een beperkte gemeenschap van goederen in te voeren, ontstaat er meer aansluiting bij rechtsstelsels van andere landen. Dit brengt dus wijzigingen met zich mee voor internationale echtparen die nog gaan trouwen. Daarnaast zijn privéschuldeisers ook belanghebbenden bij het Wetsvoorstel 33 987, aangezien het wetsvoorstel het verhaal van privéschuldeisers op gemeenschapsgoederen wijzigt. Tot slot brengt het wetsvoorstel wijzigingen met zich mee voor medewerkers van notariskantoren. Zij zullen hun advies en akten van huwelijkse voorwaarden moeten aanpassen aan de wijzigingen van Wetsvoorstel 33 987. Dit rapport richt zich voornamelijk op personen die gaan trouwen en op medewerkers van notariskantoren, specifiek medewerkers van Aitton notarissen.

1.4 Centrale vraag

Op welke wijze dient de advisering door de medewerkers van Aitton notarissen aan hun cliënten die gaan trouwen te worden aangepast, ten gevolge van Wetsvoorstel 33 987 (beperking gemeenschap van goederen)?

1.5 Deelvragen

Aan de hand van onderstaande deelvragen wordt de kennis verkregen die nodig is om de centrale vraag te kunnen beantwoorden.

1. Op welke wijze is het huwelijksvermogensregime op dit moment in de wet geregeld?
2. Wat is de ontstaansgeschiedenis van Wetsvoorstel 33 987?
3. Welke wijzigingen zullen worden doorgevoerd naar aanleiding van het Wetsvoorstel 33 987 (beperking van de gemeenschap van goederen)?
4. Wat zijn de huidige processen t.a.v. de advisering van cliënten die gaan trouwen binnen Aitton notarissen?

1.6 Doelstelling

Het doel is om op 1 juni 2015 een onderzoeksrapport op te leveren voor Aitton notarissen, waarin de verwachte toekomstige wetgeving met betrekking tot de beperkte gemeenschap van goederen wordt verduidelijkt en de belangrijkste gevolgen hiervan uiteen worden gezet. De kennis van zaken van de medewerkers wordt hierdoor up-to-date gehouden. De medewerkers kunnen aan de hand hiervan hun cliënten volledig op de hoogte brengen van de gevolgen van elk huwelijksgoederenregime waarvoor cliënten kunnen kiezen. Op deze manier wordt gestreefd naar tevredenheid van cliënten over de dienstverlening en daarmee ook de missie van Aitton notarissen, namelijk helder zaken doen.

1.7 Methoden van onderzoek

Om antwoord te kunnen geven op de centrale vraag, is er een onderzoeksstrategie vastgesteld. In dit onderzoek wordt als eerste onderzoek naar het recht verricht, een rechtsbronnen- en literatuuronderzoek. Het gaat hier om de wet, jurisprudentie, literatuur en documenten. De rechtsbronnen en literatuur zullen worden geanalyseerd, vergeleken en geïnterpreteerd. Daarnaast zal ook de praktijk worden onderzocht. Dit wordt uitgevoerd door middel van een kwalitatieve onderzoeksstrategie, namelijk casestudy. De huidige processen

met betrekking tot het adviseren van cliënten die gaan trouwen, worden uitgewerkt. Hiervoor zullen interviews plaatsvinden met de kandidaat-notarissen van de sectie Personen- en Familierecht en zullen de akten van huwelijkse voorwaarden worden bestudeerd. Op deze manier wordt informatie verkregen over de huidige vorm van advisering binnen Aitton notarissen. Zo kan aan de hand van de verwachte nieuwe wetgeving worden aangegeven welke wijzigingen doorgevoerd moeten worden, zodat medewerkers van Aitton notarissen hun cliënten van een volledig en juist advies kunnen voorzien.

1.8 Leeswijzer

In hoofdstuk 1 wordt een inleiding gegeven over het onderwerp van dit onderzoeksrapport. In het tweede hoofdstuk wordt het huidige huwelijksvermogensstelsel behandeld. Als het wettelijke basisstelsel van huwelijksgoederenregime in Nederland, geldt de wettelijke gemeenschap van goederen. Door het opmaken van huwelijkse voorwaarden, kan men van dit stelsel afwijken. Deze twee stelsels komen in dit hoofdstuk uitgebreid aan bod. Hoofdstuk 3 geeft de ontstaansgeschiedenis van Wetsvoorstel 33 987 weer. Zo wordt er onder andere ingegaan op de drie tranches waarin het wetgevend traject om het huwelijksvermogensrecht aan te passen, werd opgesplitst. Daarnaast komt het Amendement Anker aan bod, dat ervoor heeft gezorgd dat aan de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen niets is veranderd na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 28 867. De voorgestelde wijzigingen van Wetsvoorstel 33 987 worden in hoofdstuk 4 uiteengezet. Het betreft hier onder andere wijzigingen inzake de omvang van de gemeenschap, de insluitingsclausule en het verhaal van schuldeisers. Om te kunnen bepalen welke gevolgen Wetsvoorstel 33 987 heeft voor de advisering van cliënten die willen gaan trouwen of cliënten die hun gemeenschap van goederen willen omzetten in huwelijkse voorwaarden, moet eerst de huidige werkwijze van de medewerkers van Aitton notarissen in kaart worden gebracht. Dit komt in hoofdstuk 5 aan bod. Tot slot komen in hoofdstuk 6 de conclusies en aanbevelingen aan bod. Hier wordt onder andere getoetst wat het stelsel beperkte gemeenschap van goederen zal betekenen voor de huwelijkse voorwaardenpraktijk.

2. Het huidige huwelijksvermogensstelsel

Om een goed beeld te kunnen vormen van de gevolgen die Wetsvoorstel 33 987 met zich mee zal brengen, is het belangrijk om eerst het huidige huwelijksvermogensstelsel te behandelen. Indien partners met elkaar in het huwelijk treden, kan dit gevolgen hebben voor het eigendom van de goederen die zij bezitten. Het huwelijksvermogensrecht bepaalt de regels voor de bezittingen en schulden van echtgenoten en is in de wet te vinden in titel 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek. In Nederland kunnen echtgenoten bij het aangaan van het huwelijk voor twee huwelijksvermogensstelsels kiezen, namelijk de wettelijke gemeenschap van goederen en het sluiten van huwelijkse voorwaarden. Deze stelsels komen in dit hoofdstuk uitgebreid aan bod.

2.1 Titel 6: rechten en verplichtingen van echtgenoten

Titel 6 van boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (hierna: BW) geldt voor alle soorten huwelijken, ongeacht er voor het huwelijksgoederenregime van de wettelijke gemeenschap van goederen is gekozen of dat er huwelijkse voorwaarden zijn afgesloten. Op grond van art. 1:80b BW is titel 6 van overeenkomstige toepassing verklaard op het geregistreerd partnerschap. In deze titel komen de lotsverbondenheid van de echtgenoten (art. 1:81, 82, 83 en 88 BW), de bestuursbevoegdheid (art. 1:90 en 91 BW) en derdenbescherming (art. 1:85 en art. 1:92 BW) aan bod. Vrijwel alle bepalingen zijn van dwingend recht. Dat betekent dat men bij huwelijkse voorwaarden van de meeste bepalingen niet mag afwijken. Gezien het feit dat Wetsvoorstel 33 987 geen inhoudelijke wijzigingen beoogt voor titel 6 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, zal hier niet verder op in worden gegaan.

2.2 Titel 7: wettelijk gemeenschap van goederen

Als het wettelijke basisstelsel van huwelijksgoederenregime in Nederland, geldt de wettelijke gemeenschap van goederen. Deze regeling is opgenomen in titel 7 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en is van regeland recht. Dit stelsel wordt van rechtswege van toepassing bij een huwelijk of een geregistreerd partnerschap. De gemeenschap van goederen kan worden beperkt of worden voorkomen door het maken van huwelijkse voorwaarden op grond van art. 1:93 BW, behalve voor zover bepalingen zich uitdrukkelijk of naar hun aard tegen afwijking verzetten.¹

2.2.1 Omvang van de gemeenschap

Beide echtgenoten zijn rechthebbende ten aanzien van de gehele gemeenschap. Wat betreft baten, omvat de gemeenschap alle goederen van de echtgenoten die bij aanvang van de gemeenschap aanwezig zijn en alle goederen die tijdens de gemeenschap zullen worden verkregen, met uitzondering van:

- a. goederen ten aanzien waarvan bij uiterste wilsbeschikking van de erflater of bij de gift is bepaald dat zij buiten de gemeenschap vallen (art. 1:94 lid 2 onder a BW);
- b. pensioenrechten waarop de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding van toepassing is alsmede met die pensioenrechten verband houdende rechten op nabestaandenpensioen (art. 1:94 lid 2 onder b BW);
- c. rechten op het vestigen van vruchtgebruik als bedoeld in de artikelen 29 en 30 van Boek 4, vruchtgebruik dat op grond van die bepalingen is gevestigd, alsmede hetgeen wordt verkregen ingevolge artikel 34 van Boek 4 (art. 1:94 lid 2 onder c BW);
- d. goederen die aan een der echtgenoten op enigerlei bijzondere wijze verknocht zijn, vallen slechts in de gemeenschap voor zover die verknochtheid zich hiertegen niet verzet (art. 1:94 lid 3 BW);
- e. vruchten van goederen die niet in de gemeenschap vallen, vallen evenmin in de gemeenschap. Buiten de gemeenschap valt hetgeen wordt geïnd op een vordering die buiten de gemeenschap valt, alsmede een vordering tot vergoeding die in de plaats van

¹ Wortmann & Van Duijvendijk-Brand 2015, p.98.

een eigen goed van een echtgenoot treedt, waaronder begrepen een vordering ter zake van waardevermindering van zulk een goed (art. 1:94 lid 4 BW).

De uitsluitingsclausule is gebaseerd op art. 1:94 lid 2 onder a BW. Hiermee kan de erflater of schenker bepalen dat hetgeen hij nalaat niet in de huidige of toekomstige gemeenschap van goederen van de erfgenaam, legataris of begiftigde zal vallen. Deze clausule is van dwingend recht. Echtgenoten kunnen bij huwelijkse voorwaarden niet afwijken van deze clausule.²

Art. 1:95 BW bevat de regeling omtrent zaaksvervanging. Zaaksvervanging houdt in dat een goed wordt verkregen ter vervanging van een goed dat tot het gemeenschaps- of privévermogen behoort. De regels van zaaksvervanging bepalen of het verkregen goed onder het gemeenschaps- of privévermogen valt. De hoofdregel is dat een goed dat tijdens het huwelijk wordt verkregen, onder het gemeenschapsvermogen valt.³ Een goed dat een echtgenoot anders dan om niet verkrijgt, blijft echter buiten de gemeenschap indien de tegenprestatie bij de verkrijging van dit goed voor meer dan de helft ten laste komt van zijn eigen vermogen. Voor zover de tegenprestatie ten laste van de gemeenschap komt, maar het goed tot het privévermogen moet gaan horen, is de echtgenoot gehouden tot een vergoeding aan de gemeenschap. Op grond van lid 2 van dit artikel heeft een echtgenoot een vergoedingsvordering op de gemeenschap indien hij uit zijn eigen vermogen aan de tegenprestatie heeft bijgedragen, maar het goed tot de gemeenschap gaat behoren. De hoogte van deze vergoedingsvordering wordt bepaald aan de hand van de beleggingsleer op grond van art. 1:87 BW, indien de verkrijgingen hebben plaatsgevonden na het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen op 1 januari 2012.⁴ Dat houdt in dat de echtgenoot die privévermogen heeft geïnvesteerd in een gemeenschapsgoed, in beginsel ook recht heeft op de waardeinstijging (en eventuele waardedaling) van dit goed. Verkrijgingen die vóór 1 januari 2012 hebben plaatsgevonden, vallen nog onder de nominaliteitsleer van Kriek/Smit.⁵ Dit houdt in dat de echtgenoot die privévermogen heeft geïnvesteerd in een gemeenschapsgoed, slechts recht heeft op het nominale geïnvesteerde bedrag en niet op een eventuele waardeinstijging.

Wat betreft lasten, omvat de gemeenschap alle schulden van echtgenoten die bij aanvang van de gemeenschap aanwezig zijn en alle schulden die tijdens de gemeenschap zullen ontstaan, met uitzondering van schulden:

- a. die aan een der echtgenoten op enigerlei bijzondere wijze verknocht zijn. Deze vallen slechts in de gemeenschap voor zover die verknochtheid zich hiertegen niet verzet (art. 1:94 lid 3 BW);
- b. betreffende van de gemeenschap uitgezonderde goederen (art. 1:94 lid 5 onder a BW);
- c. uit door een der echtgenoten gedane giften, gemaakte bedingen en aangegane omzettingen als bedoeld in artikel 126, eerste lid, en tweede lid, onder a en c, van Boek 4 (art. 1:94 lid 5 onder b BW).⁶

In de wettelijke gemeenschap van goederen vallen naast voorhuwelijks privévermogen, ook de voorhuwelijkse privéschulden. De hoofdregel is dus dat alle schulden, zowel vóór als tijdens het huwelijk aangegaan en ongeacht welke echtgenoot deze is aangegaan, gemeenschapssschulden zijn. Beide echtgenoten dragen deze schulden ieder voor de helft. Indien een echtgenoot voorafgaand aan een huwelijk al schulden heeft, is de echtgenoot van de schuldenaar op grond van dit huwelijk mede aansprakelijk voor deze schulden. In geval van een faillissement van een echtgenoot die in gemeenschap van goederen is getrouwd, vallen alle gemeenschapsgoederen onder het beslag van het faillissement. De goederen en

² HR 21 november 1980, NJ 1981, 193.

³ Breederveld 2008, p. 165.

⁴ Kamerstukken II 2002/03, 28 867, nr. 3, p. 30 (MvT).

⁵ HR 12 juni 1987, NJ 1988, 150.

⁶ Van Mourik & Nuytinck 2012, p. 112-116.

schulden van beide echtgenoten vallen in de gemeenschap op grond van boedelmenging. Dit is het verkrijgen en verliezen van goederen en dat is geregeld in titel 4 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek en dit gebeurt onder algemene titel.⁷ De overgang van de goederen vindt van rechtswege plaats, er is geen afzonderlijke leveringshandeling vereist. De wettelijke gemeenschap van goederen is dus niet altijd een algehele gemeenschap van goederen, aangezien er uitzonderingen bestaan op de gemeenschap van goederen. In het geval echtgenoten in gemeenschap van goederen trouwen, ontstaan er drie vermogens naast elkaar: ieder van de echtgenoten heeft zijn eigen vermogen en het vermogen van de gemeenschap.⁸

2.2.2 Bestuur van de gemeenschap

Echtgenoten zijn bevoegd tot het bestuur van eigen goederen op grond van art. 1:90 lid 1 BW. Het bestuur van echtgenoten over gemeenschapsgoederen is geregeld in art. 1:97 BW. Op grond van lid 1 van dit artikel zijn beide echtgenoten bevoegd tot het bestuur over de goederen van de gemeenschap, tenzij het goederen betreft die op naam staan dan wel krachtens erfrecht of gift verkregen goederen. De bestuursbevoegdheid van deze goederen vallen onder de betreffende echtgenoot. Van de overige goederen komt het bestuur aan beide echtgenoten toe. Deze regel sluit aan op het rechtsverkeer, waarin namelijk is bepaald dat er voor deze goederen vanuit mag worden gegaan dat de echtgenoot met wie men handelt, bestuursbevoegd is.⁹ Wanneer één van de echtgenoten een beroep of bedrijf uitoefent waarbij hij goederen gebruikt die onder het bestuur van de ander staan, wijzigt de bestuursbevoegdheid. In art. 1:97 lid 2 BW is namelijk bepaald dat voor zover het handelingen betreft die als normale uitoefening van dat beroep of bedrijf zijn te beschouwen, de bestuursbevoegdheid bij de echtgenoot ligt die het beroep of bedrijf uitoefent. Voor het overige berust het bestuur bij de echtgenoten gezamenlijk. Echtgenoten hebben doorgaans ook een gemeenschap opgebouwd voorafgaand aan het huwelijk, doordat zij enige tijd samen hebben gewoond. Het bestuur over deze goederen is geregeld in art. 3:170 BW. Echtgenoten zijn samen bevoegd om deze goederen te kunnen beheren en te beschikken.

2.2.3 Ondernemingsvermogen

Op grond van art. 1:94 lid 1 BW omvat de gemeenschap alle goederen van de echtgenoten die bij aanvang van de gemeenschap aanwezig zijn en alle goederen die tijdens de gemeenschap zullen worden verkregen. Wanneer één van de echtgenoten of beide echtgenoten een onderneming heeft/hebben, valt deze in de gemeenschap van goederen waarin zij zijn gehuwd. Is er sprake van een personenvennootschap, dan maakt het aandeel van één van de echtgenoten in de onderneming geen deel uit van de gemeenschap van goederen op basis van verknochtheid.¹⁰ De andere echtgenoot heeft alleen recht op een vergoeding van de helft van de waarde van de participatie in de personenvennootschap. Dit geldt niet voor aandelen in een kapitaalvennootschap. Deze aandelen vallen wel in de huwelijksgemeenschap.¹¹

Wanneer het ondernemingsvermogen in de gemeenschap valt, moeten de winsten en verliezen in een onderneming van één van de echtgenoten samen worden gedeeld. Als één van de echtgenoten voorhuwelijks ondernemingsvermogen heeft en daaruit zijn inkomen haalt zonder dit uit te laten keren, valt dit buiten de gemeenschap van goederen. Winsten van een onderneming vallen alleen in de gemeenschap, indien de winst is gerelateerd aan goederen van de onderneming die wel in de gemeenschap vallen. De verliezen die door de ondernemer worden opgevangen met ondernemingsvermogen, hebben geen invloed op de gemeenschap. Dit is wel het geval als de ondernemer de verliezen

⁷ Schols & Tuinstra 2014, p. 93.

⁸ Wortmann & Van Duijvendijk-Brand 2015, p.101.

⁹ Wortmann & Van Duijvendijk-Brand 2015, p.112.

¹⁰ HR 15 december 1961, NJ 1962, 48.

¹¹ Purperhart 2012, p. 17.

voldoet met gemeenschapsmiddelen. Dan ontstaat er récompense zoals is uitgelegd in paragraaf 2.2.4.¹²

2.2.4 De schuldenregeling tijdens de gemeenschap

Art. 1:96 BW gaat over schulden die wel of niet in de gemeenschap vallen. Ten eerste zijn er gemeenschapsschulden, schulden die dus wel in de gemeenschap vallen. Beide echtgenoten dragen deze schuld gemeenschappelijk. Ten tweede zijn er privéschulden, schulden van een echtgenoot die niet in de gemeenschap vallen. Deze schuld wordt slechts in het privévermogen van de echtgenoot die schuldenaar is gedragen. Deze kwalificaties zeggen iets over de draagplicht van echtgenoten. Ongeacht het huwelijksgoederenregime waarin echtgenoten zijn gehuwd en ongeacht of het gaat om gemeenschaps- of privéschulden, geldt dat iedere echtgenoot voor het geheel aansprakelijk is voor de door hem aangegane schulden en voor schulden die zijn aangegaan ten behoeve van de gewone gang van de huishouding op grond van art. 1:85 BW. In lid 1 en lid 2 van art. 1:96 BW wordt de verhaalbaarheid geregeld. In beginsel kan een schuldeiser in geval van een gemeenschapsschuld en een privéschuld zich dus op het gehele vermogen van de schuldenaar verhalen, zowel het vermogen van de gemeenschap als privévermogen. Dit is bepaald in art. 1:96 lid 1 BW. In art. 1:96 lid 2 BW is bepaald dat voor privéschulden ook gemeenschapsgoederen mogen worden uitgewonnen, tenzij de andere echtgenoot eigen goederen aanwijst van de echtgenoot die schuldenaar is die voldoende verhaal bieden. Dit heet het 'aanwijsrecht'.¹³ Een eigen schuld van een echtgenoot kan dus niet worden verhaald op het eigenvermogen van de andere echtgenoot, zoals een erfenis verkregen onder een uitsluitingsclausule.

Mocht een echtgenoot uit zijn eigen goederen een schuld van de gemeenschap voldoen, dan heeft hij op grond van art. 1:96 lid 3 BW recht op een vergoeding uit gemeenschapsgoederen. Dit heet 'reprise'. Andersom is de echtgenoot wiens schuld niet in de gemeenschap valt, maar deze wel is voldaan uit gemeenschapsgoederen, verplicht deze te vergoeden aan de gemeenschap op grond van art. 1:96 lid 4 BW. Dit heet 'récompense'. Indien een echtgenoot stelt dat een goed tot zijn privévermogen behoort, draagt hij daarvan de bewijslast op grond van art. 1:96 lid 5 BW. Deze regelingen zijn van toepassing tijdens de gemeenschap van goederen tussen echtgenoten.¹⁴

2.2.5 Ontbinding van de gemeenschap

De gemeenschap van goederen kan op verschillende gronden worden ontbonden. Deze staan vermeld in art. 1:99 lid 1 BW. Vanaf de ontbinding zijn de artikelen in titel 7 van Boek 3 van toepassing. Op grond van art. 3:170 lid 1 BW zijn echtgenoten afzonderlijk bevoegd tot gewoon beheer: handelingen dienende tot gewoon onderhoud of tot behoud van een gemeenschappelijk goed en in het algemeen handelingen die geen uitstel kunnen lijden. Voor het overige voeren echtgenoten op grond van het tweede lid van dit artikel gezamenlijk het beheer uit, tenzij een regeling anders bepaalt. En tot andere handelingen betreffende een gemeenschappelijk goed dan in de vorige leden zijn vermeld, zijn uitsluitend de echtgenoten gezamenlijk bevoegd op grond van art. 3:170 lid 3 BW. Door de ontbinding eindigt de boedelmenging. Al het vermogen wat vanaf dan door echtgenoten wordt verkregen, valt onder het eigen vermogen. De tot de gemeenschap behorende goederen moeten worden verdeeld onder de echtgenoten. Het peilmoment van de waarde betreft ten tijde van de verdeling, tenzij echtgenoten anders overeen zijn gekomen of wanneer de regels van redelijkheid en billijkheid dit eisen.¹⁵ Op grond van art. 1:100 BW hebben echtgenoten een gelijk aandeel in de ontbonden gemeenschap, tenzij bij huwelijksvoorwaarden of bij

¹² Lieber 2014, p. 1135.

¹³ Duijvendijk-Brand, 'Verhaalbaarheid privé-schuld; récompense bij: Burgerlijk Wetboek 1, Artikel 96 [Verhaal schulden]' in: Tekst & Commentaar Burgerlijk Wetboek, geraadpleegd via databank Kluwer Navigator, bijgewerkt tot 1 januari 2015.

¹⁴ Wortmann & Van Duijvendijk-Brand 2015, p.110.

¹⁵ HR 8 februari 2013, NJ 2013, 201.

overeenkomst anders is bepaald. Zolang de gemeenschapsgoederen niet zijn verdeeld, behouden gemeenschapsschuldeisers het hun toekomende recht van verhaal op de gemeenschapsgoederen op grond van het tweede lid van ditzelfde artikel.¹⁶ Indien één van de echtgenoten een eenmanszaak drijft, wordt bij echtscheiding dit ondernemingsvermogen evenredig verdeeld. Ook de waarde van de eenmanszaak. Is er sprake van een maatschap, dan komt alleen het aandeel in de maatschap toe aan de echtgenoot die ondernemer is. De andere echtgenoot heeft alleen recht op de waarde van dit aandeel. Als een echtgenoot ondernemer is in een Besloten Vennootschap (hierna: B.V.), kan de andere echtgenoot recht hebben op (de waarde van) de aandelen, het opgebouwde pensioen in de B.V. door de echtgenoot en het inkomen met betrekking tot de partner- en/of kinderalimentatie.¹⁷

2.2.6 De schuldenregeling na ontbinding van de gemeenschap

Als de gemeenschap wordt ontbonden, gelden andere regels. Na echtscheiding wordt de gemeenschap ontbonden en verdeeld. Indien de gemeenschapsgoederen nog niet zijn verdeeld, behouden schuldeisers op grond van art. 1:100 lid 2 BW het hun toekomende recht van verhaal op de gemeenschapsgoederen. Art. 1:102 BW bepaalt de aansprakelijkheid van de echtgenoten voor gemeenschapsschulden na ontbinding van de gemeenschap. Deze bepaling is van toepassing op alle soorten ontbindingen genoemd in art. 1:99 BW en tevens bij opheffing van de gemeenschap bij huwelijkse voorwaarden.¹⁸ In de eerste zin van art. 1:102 BW is bepaald dat na ontbinding van de gemeenschap een echtgenoot aansprakelijk is voor de gemeenschapsschulden, waarvoor hij vóór ontbinding al aansprakelijk was. Het betreft hier gemeenschapsschulden die hij zelf is aangegaan, schulden die hijzelf of de andere echtgenoot zijn aangegaan voor de gewone gang van de huishouding, schulden waarvoor hij aansprakelijk is op grond van de andere wettelijke bepalingen of op grond van een overeenkomst waarvoor hij samen met de andere echtgenoot hoofdelijk aansprakelijk is. In de tweede zin van eerdergenoemd artikel is bepaald dat een echtgenoot hoofdelijk aansprakelijk is voor gemeenschapsschulden, die door de andere echtgenoot zijn aangegaan. Dit verhaal is wel beperkt tot hetgeen hij uit hoofde van verdeling van de gemeenschap heeft verkregen.¹⁹ Dit houdt in dat de schuldeiser zich kan verhalen op goederen van de ontbonden gemeenschap (zie art. 1:100 lid 2 BW), het privévermogen van de echtgenoot die schuldenaar is en op de goederen die de andere echtgenoot verkrijgt na verdeling van de gemeenschap. Het overige privévermogen van de andere echtgenoot valt niet onder de verhaalsmogelijkheden. Er is dus sprake van hoofdelijke verbondenheid. Hiermee is afdeling 2 van titel 1 van Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing. De schuldeiser heeft tegenover beide echtgenoten recht op nakoming voor het geheel. Een echtgenoot die een schuld heeft voldaan dat groter is dan zijn draagplicht, kan dit meerdere verhalen op de andere echtgenoot op grond van art. 6:10 BW. Dit is een regresvordering. Het is aan de schuldeiser te bewijzen dat het goed onderdeel is van de gemeenschap op grond van artikel 150 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (hierna: Rv). Mocht de schuldeiser in bewijsnood komen, dan dient de ex-echtgenoot voor de bewijsoverleging van de schuldeiser aanknopingspunten te geven voor zijn betwisting. Dit heet een informatieplicht.²⁰ Indien een echtgenoot zich wilt ontdoen van de draagplicht voor schulden waarvoor hij vóór de ontbinding niet aansprakelijk was, moet hij binnen drie maanden na ontbinding van de huwelijksgemeenschap afstand doen van de gemeenschap op grond van art. 1:103 BW en art. 1:104 BW. Uit art. 1:103 lid 4 BW wordt dus duidelijk dat de andere echtgenoot ook draagplichtig is voor schulden uit de gemeenschap waarvoor hij vóór de ontbinding niet aansprakelijk is, maar door ontbinding op grond van art. 1:102 BW aansprakelijk wordt. Een echtgenoot kan namelijk wel een gemeenschapsschuld waarvoor hij vóór de ontbinding van de gemeenschap niet aansprakelijk was, geheel of gedeeltelijk

¹⁶ Van Mourik & Verstappen 2014, p. 196.

¹⁷ 'Echtscheiding en de onderneming', *Echtscheidingsservice.nl*, www.echtscheidingsservice.nl (zoek op onderneming).

¹⁸ HR 21 februari 1997, NJ 1998/205.

¹⁹ Burgerhart & Schols 2011, p. 98-100.

²⁰ *Kamerstukken I* 2008/09, 28 867, nr. C, p. 10-11.

hebben voldaan. Door de afstand eindigt de draagplicht van gemeenschapsschulden waarvoor hij vóór de ontbinding niet aansprakelijk was. De aansprakelijkheid voor de gemeenschapsschulden van vóór de echtscheiding blijft echter wel bestaan. Is het eindvermogen na ontbinding negatief, dan dragen echtgenoten samen deze schulden.²¹

2.2.7 Van wettelijke gemeenschap van goederen naar huwelijkse voorwaarden

Het is voor echtgenoten mogelijk om hun wettelijke gemeenschap van goederen alsnog om te zetten in huwelijkse voorwaarden. Hierdoor wijzigt hun vermogenspositie. Bij de wettelijke gemeenschap van goederen hadden beide echtgenoten namelijk recht op de helft van de gemeenschap. En in de huwelijkse voorwaarden kan een andere verdeling worden opgenomen. Door deze overgang ontstaat een vermogensverschuiving dat als schenking kan worden gezien. Dit houdt in dat over het te verschuiven bedrag wellicht schenkbelasting moet worden betaald. Op grond van artikel 63 Algemene wet inzake rijksbelastingen (hierna: AWR) is in sommige gevallen geen schenkbelasting vereist in het geval echtgenoten die in algehele gemeenschap van goederen zijn getrouwd alsnog huwelijkse voorwaarden opmaken. Dit is de hardheidsclausule. Dit geldt wanneer:

1. aannemelijk is gemaakt dat die wijziging verband houdt met het herstel van aanspraken van kinderen uit eerdere huwelijken op het vermogen van hun ouder en die aanspraken als gevolg van een huwelijk in algehele gemeenschap van goederen onbedoeld verloren zijn gegaan.
2. aannemelijk is gemaakt dat op grond van een misverstand voorafgaand aan het huwelijk geen huwelijkse voorwaarden zijn gemaakt. Indien binnen drie jaar nadat het huwelijk is gesloten alsnog huwelijkse voorwaarden worden opgemaakt en op dat moment geen sprake is van duurzaam gescheiden leven of echtscheiding, wordt een misverstand verondersteld.²²

Is er sprake van één van deze situaties, dan moet ook worden voldaan aan de volgende voorwaarden:

- De huwelijkse voorwaarden worden gemaakt op de voet van titel 8, afdeling 1 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek.
- Uitsluiting van iedere gemeenschap.
- Na de verdeling hebben echtgenoten recht op hetzelfde vermogen als waartoe zij gerechtigd zouden zijn geweest, indien zij al bij het aangaan van het huwelijk iedere gemeenschap hadden uitgesloten.
- De huwelijkse voorwaarden en de verdeling van de huwelijksgoederengemeenschap zijn afgewikkeld binnen zes maanden na de dagtekening van de goedkeurende beschikking van de Belastingdienst.²³

Is aan alle voorwaarden voldaan, dan is het betalen van schenkbelasting over de verdeling die ontstaat na het alsnog opmaken van huwelijkse voorwaarden niet vereist.

2.3 Titel 8: huwelijkse voorwaarden

Door het sluiten van huwelijkse voorwaarden, kunnen echtgenoten afwijken van het wettelijke basisstelsel, de gemeenschap van goederen. Huwelijkse voorwaarden zijn overeenkomsten tussen echtgenoten die volgens de wet alleen bij notariële akte geldig tot stand kunnen komen en hierin worden de rechten rond het inkomen en eigendom geregeld.²⁴ Op grond van art. 1:114 BW kunnen huwelijkse voorwaarden zowel vóór als tijdens het huwelijk worden gemaakt bij notariële akte. Per 1 januari 2012 is voor het wijzigen en opheffen van huwelijkse voorwaarden niet langer toestemming van de rechter nodig. Bij het opmaken of wijzigen van huwelijkse voorwaarden tijdens het huwelijk, kunnen mogelijke

²¹ Kolkman 2014, p. 1216.

²² *Stcrt.* 2008, 207.

²³ 'Schenkingsrecht. Schenkingen tussen echtgenoten bij wijziging huwelijksgoederenregime.' *Ministerie van Financiën* 14 oktober 2008, www.rijksoverheid.nl (zoek op *schenkingsrecht*).

²⁴ Schols & Tuinstra 2014, p. 31.

risico's ontstaan voor schuldeisers. Om te voorkomen dat schuldeisers benadeeld worden door het opmaken van huwelijkse voorwaarden tijdens het huwelijk, is in art. 1:102 BW een bescherming vastgelegd voor gemeenschapsschuldeisers. Dit is te vergelijken met de Dozy-clausule die vóór 1 januari 2012 werd opgenomen in de huwelijkse voorwaarden indien echtgenoten het huwelijksgoederenregime wijzigden. Deze clausule bepaalt dat echtgenoten hoofdelijk aansprakelijk blijven voor de schulden die ten tijde van de ontbinding van de huwelijksgemeenschap bestaan.²⁵

In Nederland geldt contractsvrijheid. Echtgenoten zijn vrij om een huwelijk aan te gaan en zij zijn hierin ook vrij om de vermogensrechtelijke gevolgen van hun relatie vorm te geven. Echtgenoten kunnen dus voor een groot deel zelf bepalen wat zij in de huwelijkse voorwaarden opnemen, mits deze voorwaarden niet in strijd zijn met dwingende wetsbepalingen, goede zeden of de openbare orde op grond van art. 1:121 lid 1 BW. Op grond van lid 2 van ditzelfde artikel kunnen echtgenoten niet bepalen dat één van hen een groter aandeel in de schulden moet dragen dan zijn aandeel in de goederen van de gemeenschap. En daarnaast mogen echtgenoten op grond van art. 1:121 lid 3 BW niet afwijken van de rechten die uit het ouderlijk gezag voortvloeien en de rechten welke aan de langstlevende echtgenoot volgens het erfrecht toekomen. Indien bepalingen in de huwelijkse voorwaarden niet duidelijk genoeg zijn en er ontstaat een geschil tussen echtgenoten daarover, dan moet worden gekeken naar de bedoeling die echtgenoten hadden bij de totstandkoming en de inhoud van de huwelijkse voorwaarden. Dit heet het 'Haviltex-criterium'.

De voornaamste reden om huwelijkse voorwaarden op te stellen, is het beschermen van de ene echtgenoot tegen zakelijke schuldeisers van de andere echtgenoot. Mocht een van de echtgenoten failliet worden verklaard, dan dient de andere echtgenoot aan te tonen dat eigen goederen tijdens het huwelijk uit eigen privévermogen zijn betaald. Als een goed voor meer dan de helft van de prijs uit privévermogen is betaald, dan is dit voldoende om het goed buiten het faillissement te laten vallen.

Het Centrum voor Notarieel Recht van de Radboud Universiteit Nijmegen (hierna: CNR) heeft sinds 1957 veel aandacht besteed aan de praktijk van de huwelijkse voorwaarden. In onderstaande tabel is het aantal huwelijkse voorwaarden per onderzoeksjaar van het CNR uiteengezet. Hieruit is af te leiden dat de meeste echtgenoten in gemeenschap van goederen trouwen.

*Tabel 1: Huwelijken en geregistreerde partnerschappen onder voorwaarden in aantallen en procenten (1902-2009)*²⁶

Jaar	Huwelijken/partnerschappen	Totale voorwaarden	% voorwaarden
1902	40.071	1.483	3,70
1916	46.770	2.113	4,52
1930	62.904	3.732	5,93
1954	88.103	6.960	7,90
1960	89.100	6.737	7,56
1970	123.631	12.951	10,48
1975	100.081	13.096	13,09
1980	90.182	13.478	14,95
1985	82.747	16.792	20,29
1990	95.649	21.920	22,92
1995	81.469	21.978	29,01 (26,98) ²⁷

²⁵ Kamerstukken II 2005/06, 28 867, nr. 9, p. 18.

²⁶ Schols & Hoens 2012, p. 947.

1997	85.059	26.014	30,58
1998	$86.059 + 4.626^{28} = 91.582$	28.111	30,69
1999	$89.428 + 3.257 = 92.685$	27.563	29,74
2000	$88.074 + 2.922 = 90.996$	26.780	29,43
2001	$82.091 + 3.377 = 85.468$	23.687	27,71
2002	$85.808 + 8.321 = 94.129$	24.709	26,25
2003	$80.427 + 9.973 = 90.400$	22.829	25,25
2004	$73.441 + 11.156 = 84.597$	22.129	22,2
2005	$72.263 + 11.307 = 83.570$	21.317	21
2006	$72.369 + 10.801 = 83.170$	21.766	21,7
2007	$72.485 + 10.550 = 83.280$	22.522	22,4
2008	$75.438 + 10.842 = 86.280$	23.534	22,5
2009	$73.477 + 9.497 = 82.974$	21.795	22,7

2.3.1 Soorten huwelijkse voorwaarden

In Nederland zijn verschillende soorten huwelijkse voorwaarden. Deze lopen uiteen van volledige uitsluiting van goederen tot het gescheiden houden van bepaalde goederen. Het CNR heeft in de periode van 2004 tot en met 2009 een onderzoek verricht naar de ontwikkelingen in de praktijk van de huwelijkse voorwaarden. In onderstaande tabel is het resultaat opgenomen van de verdeling van de soorten huwelijkse voorwaarden:

Tabel 2: Verdeling van de voorwaarden naar de soort in procenten (2004-2009)²⁹

Jaar	Zuivere koude uitsluiting	Verrekenstelsel	Bepaalde gemeenschap	Wettelijke gemeenschap
2004	13,9	55,3	23,4	4,0
2005	15,7	55,5	19,2	4,7
2006	14,8	48,8	23,8	6,5
2007	16,0	49,3	23,5	5,8
2008	19,1	49,5	20,9	4,6
2009	18,3	50,1	23,8	2,4

2.3.1.1 Zuivere koude uitsluiting

Dit houdt in dat echtgenoten hun inkomsten en eigendom niet met elkaar delen. Alle soorten gemeenschap zijn dus uitgesloten en er vindt geen verrekening plaats. In dit geval ontstaan er twee vermogens, namelijk het privévermogen van de ene echtgenoot en het privévermogen van de andere echtgenoot. Schuldeisers kunnen zich in principe alleen verhalen op de goederen van de echtgenoot die schuldenaar is. De echtgenoten moeten alleen de plichten van het huwelijk vervullen, zoals de verplichting tot het samen bijdragen in de kosten van de huishouding. Titel 6 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek is namelijk van dwingend recht. In de huwelijkse voorwaarden kunnen echtgenoten zelf bepalen welke financiële verplichtingen van welke partner zijn. Na ontbinding van het huwelijk vindt geen verdeling plaats, behoudens goederen die door echtgenoten in gezamenlijk eigendom zijn verkregen.³⁰

2.3.1.2 Verrekenstelsel

In de meeste huwelijkse voorwaarden is een gemeenschap van goederen uitgesloten. Dit wordt dan vaak aangevuld met een verrekenbeding. Regels met betrekking tot verrekenbedingen zijn opgenomen in afdeling 2 van titel 8 van Boek 1 van het Burgerlijk

²⁷ Na 1995 werden in het buitenland gesloten huwelijken meegeteld bij de vaststelling van het aantal huwelijken.

²⁸ Op 1 januari 1998 werd het geregistreerd partnerschap ingevoerd.

²⁹ Schols & Hoens 2014, p. 34.

³⁰ 'Ben ik aansprakelijk voor de schulden van mijn echtgenoot of partner?', DAS www.das.nl (zoek op *huwelijkse voorwaarden*).

Wetboek. Een verrekenbeding is een afspraak die in de huwelijkse voorwaarden wordt opgenomen over de verrekening van bepaald vermogen of inkomen. Ook al hebben echtgenoten elkaar van alles uitgesloten, door middel van een verrekenbeding kunnen zij toch zelf een verdeling regelen. Deze verrekening ziet uitsluitend toe op vermogen dat tijdens het huwelijk is verkregen, behalve de uitzonderingen genoemd in art. 1:94 lid 2 BW. Verrekenbedingen kunnen worden onderverdeeld in twee soorten bedingen, namelijk het periodieke verrekenbeding en het finaal verrekenbeding. In het geval van een periodiek verrekenbeding worden de inkomsten die beide echtgenoten ontvangen, vaak jaarlijks verrekend. Deze verrekening wordt vaak toegepast om ervoor te zorgen dat het inkomen van de kostwinner wordt gedeeld met de minder verdienende echtgenoot die vaak voor het huishouden en het gezin zorgt. Indien dit verrekenbeding niet wordt nagekomen, wordt er in art. 1:141 BW geregeld dat deze verplichting blijft bestaan en deze strekt zich uit over het saldo, ontstaan door belegging en herbelegging van hetgeen niet verrekend is, alsmede over de vruchten daarvan. Op grond van het finaal verrekenbeding dienen echtgenoten aan het eind van het huwelijk, door de dood of echtscheiding, het vermogen wat er op dat moment is, te verrekenen.³¹ Bij het finaal verrekenbeding wordt vermogen bij echtscheiding of overlijden verdeeld alsof er sprake is van een gemeenschap van goederen. Dit gebeurt vaak als één van de echtgenoten een onderneming heeft. Hij wil tijdens het huwelijk zijn partner beschermen tegen schuldeisers, maar toch alles gelijk verdelen bij echtscheiding of overlijden. Tevens is het mogelijk om zowel een periodiek als een finaal verrekenbeding in de huwelijkse voorwaarden op te nemen. Mochten de periodieke verrekeningen niet worden uitgevoerd, dan worden problemen voorkomen doordat er vooralsnog een verrekening plaatsvindt aan het eind van het huwelijk.³²

2.3.1.3 Beperkte gemeenschap

Dit houdt in dat een deel van het vermogen van echtgenoten gemeenschappelijk en een deel privé is. Er zijn verschillende mogelijkheden om het gemeenschappelijke deel in te vullen. Zo kunnen echtgenoten bepalen dat enkel de woning, inboedel of bepaalde goederen gemeenschappelijk bezit is. Ook het omgekeerde is mogelijk, zoals alles is gemeenschappelijk bezit, behalve de woning.³³ Zij hebben dus zelf de keuze welke goederen wel of niet in de gemeenschap vallen.

2.3.1.4 Wettelijke gemeenschap

Tevens is het mogelijk om tijdens het huwelijk de huwelijkse voorwaarden om te laten zetten in de wettelijke gemeenschap van goederen. De bestaande huwelijkse voorwaarden worden dan opgeheven. Dit is juridisch gezien een wijziging van de huwelijkse voorwaarden. Dit houdt dus in dat men onder huwelijkse voorwaarden blijft getrouwd, maar de regels van de wettelijke gemeenschap van toepassing worden verklaard. Dit moet wel in een akte van huwelijkse voorwaarden worden opgenomen.

Uit tabel 2 is op te maken dat de meerderheid van de (aanstaande) echtgenoten die huwelijkse voorwaarden opstellen, kiezen voor het verrekenstelsel. Naast deze soorten huwelijkse voorwaarden zijn ook nog andere varianten mogelijk. Hier wordt verder op ingegaan in paragraaf 5.2. In geval van finaal verrekenbeding als verrekenstelsel, zijn er verschillende categorieën te onderscheiden, namelijk:

- a. Klassiek: hiermee wordt bedoeld het afrekenen 'alsof gemeenschap van goederen' met uitzondering van de aanbrengsten en verkrijgingen krachtens erfrecht en schenking.
- b. Ruimer dan klassiek: dit wil zeggen dat de bij 'klassiek' nog buiten de afrekening gehouden aanbrengsten, verkrijgingen krachtens erfrecht, schenkingen in enigerlei combinatie ook in de alsof gemeenschap worden betrokken.
- c. Beperkter dan klassiek: dit wil zeggen dat er meer posten worden uitgesloten dan de 'klassieke' aanbreng of verkrijgingen krachtens erfrecht en schenking bij een alsof

³¹ Van Mourik & Verstappen 2014, p. 291-299.

³² Van Mourik & Nuytinck 2012, p. 133-137.

³³ 'Huwelijkse voorwaarden', Wet & Recht www.wetrecht.nl (zoek op *huwelijkse voorwaarden*).

gemeenschap van goederen, maar ook indien er anderszins beperkingen worden aangebracht in de klassieke manier van afrekenen.

- d. Concreto: hiermee wordt bedoeld dat een concreet object, zoals een onroerende zaak of een concreet bedrag, of de overwaarde van een huis in de verrekening wordt betrokken of uitdrukkelijk wordt uitgezonderd.³⁴

In onderstaande tabel is het resultaat opgenomen van de verdeling van de finale verrekenbedingen, dat naar voren is gekomen uit eerdergenoemd onderzoek van de CNR in de periode van 2004 tot en met 2009.

*Tabel 3: Onderverdeling alle finale verrekenbedingen bij scheiding (alle akten ongeacht stelsel) naar verrekenobject in procenten op het totaal van de finale verrekenbedingen bij scheiding (2004-2009)*³⁵

Jaar	Klassiek	Ruimer dan klassiek	Beperkt dan klassiek	Concreet (al dan niet in combinatie met klassiek, ruimer dan of beperkt dan klassiek)
2004	39,9	10,8	43,3	6,4
2005	42,5	14,5	39,7	2,2
2006	37,4	9,7	48,5	5,3
2007	36,7	10,7	51,2	3,3
2008	31,0	10,7	54,3	1,5
2009	26,8	10,0	60,9	3,2

De meerderheid van de (aanstaande) echtgenoten kiest, in geval zij een finaal verrekenstelsel willen realiseren, voor de categorie beperkt dan klassiek. Zij sluiten naast aanbreng of verkrijgingen krachtens erfrecht en schenking, meer posten van de gemeenschap uit.

2.3.2 Bestuur

Met huwelijkse voorwaarden kan van titel 7 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, de wettelijke gemeenschap van goederen, worden afgeweken. Zo kan dus ook een andere bestuursregeling dan die in art. 1:97 BW worden overeengekomen met betrekking tot de gemeenschappelijke goederen. Dit heet een bestuursovereenkomst. Afwijken van de regels van bestuur over eigen goederen kan door middel van een overeenkomst van opdracht of lastgeving.³⁶

2.3.3 Schuldenregeling

Op welke goederen schuldeisers zich mogen verhalen, hangt af van het stelsel van huwelijkse voorwaarden. In beginsel kunnen schuldeisers zich alleen verhalen op de goederen van de echtgenoot die de schuld is aangegaan. Mochten er gemeenschappelijke schulden zijn ontstaan, zoals schulden die zijn aangegaan ten behoeve van de gewone gang van de huishouding, dan zijn beide echtgenoten aansprakelijk en kunnen schuldeisers zich verhalen op beide vermogens. De onderlinge draagplicht hangt af van wat zij overeen zijn gekomen in de huwelijkse voorwaarden.³⁷ De bepalingen die in de huwelijkse voorwaarden zijn opgenomen met betrekking tot de verdeling van schulden, zijn bepalend en kunnen dus per huwelijk verschillen.

³⁴ Schols & Hoens 2014, p. 41.

³⁵ Schols & Hoens 2014, p. 41.

³⁶ Schols & Tuinstra 2014, p. 42.

³⁷ Schols & Tuinstra 2014, p. 106.

2.3.4 Staat van aanbrengsten

Echtgenoten hebben de mogelijkheid om aan hun huwelijkse voorwaarden een staat van aanbrengsten te hechten. Dit is een lijst waarop staat welke goederen en schulden beide echtgenoten hebben ten tijde van het aangaan van het huwelijk en die privévermogen blijven tijdens het huwelijk. Deze goederen zijn bij het aangaan van het huwelijke 'aangebracht'. Na echtscheiding hoeven deze goederen en schulden niet met elkaar worden gedeeld. De staat van aanbrengsten schept tevens bewijs in het geval er een geschil ontstaat over één van deze goederen. Dit is opgenomen in art. 1:130 BW.

2.4 Internationaal huwelijksvermogensrecht

Een huwelijk heeft internationale aspecten als bijvoorbeeld een huwelijk tussen twee personen met verschillende nationaliteiten plaatsvindt, echtgenoten in het buitenland gaan wonen of als echtgenoten vermogen in het buitenland hebben. De regels van internationaal privaatrecht bepalen of het huwelijk onder bijvoorbeeld het Nederlandse recht of onder het recht van een ander land valt. De regels van internationaal privaatrecht die gelden in Nederland, zijn opgenomen in afdeling 10.3.3 van het Burgerlijk Wetboek. Voor de toepassing van deze afdeling wordt verstaan onder het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978.³⁸ Op grond van art. 10:52 lid 1 BW is dit verdrag van toepassing op huwelijken die zijn gesloten na 1 september 1992. Het verdrag geeft echtgenoten de bevoegdheid een keuze te maken welk recht op hun huwelijksgoederenregime van toepassing zal zijn, dit heet de rechtskeuze. Indien echtgenoten deze keuze niet maken, staan in het verdrag dwingende regels om te kunnen bepalen welk recht van toepassing is.³⁹

2.5 Titel 9: ontbinding van het huwelijk

Het huwelijk kan ingevolge art. 1:149 BW op vier verschillende gronden worden ontbonden, namelijk:

- a. door de dood;
- b. door vermissing van één van de echtgenoten en een daarop gevolgd nieuw huwelijk van de andere echtgenoot;
- c. door echtscheiding;
- d. door ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed.

Op grond van art. 1:150 BW en art. 1:154 BW kan een echtscheiding door één van de echtgenoten, of door de echtgenoten gezamenlijk, worden verzocht. Dit verzoek is gegrond wanneer het huwelijk duurzaam is ontworst. In het verzoekschrift kunnen nevenvoorzieningen worden opgenomen. Dit zijn verzoeken tot bepaalde afspraken die met de echtscheiding samenhangen, zoals afspraken over minderjarige kinderen, alimentatie of boedelverdeling. Indien echtgenoten tijdens de echtscheiding minderjarige kinderen hebben, zijn zij op grond van art. 815 lid 2 Rv verplicht een ouderschapsplan te maken. Hierin staan afspraken over de verzorging en opvoeding van de minderjarige kinderen. De echtscheiding komt tot stand door de echtscheidingsuitspraak van de rechter in te schrijven in de registers van de burgerlijke stand en dit moet binnen zes maanden nadat de beschikking in kracht van gewijsde is gegaan op grond van art. 1:163 BW. Gezien het feit dat Wetsvoorstel 33 987 geen inhoudelijke wijzigingen beoogt voor Titel 9 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, zal deze titel niet uitgebreider uiteen worden gezet.

³⁸ Schols & Tuinstra 2014, p. 129.

³⁹ 'Huwelijksvermogensrecht en het Haags verdrag', *Ministerie van Justitie* juli 2006, www.rijksoverheid.nl (zoek op *huwelijksvermogensrecht*).

3. Ontstaansgeschiedenis van Wetsvoorstel 33 987 beperking gemeenschap van goederen

In dit hoofdstuk wordt de ontstaansgeschiedenis van Wetsvoorstel 33 987 uiteengezet. Het is belangrijk om te weten wat de achtergrond is van de totstandkoming van Wetsvoorstel 33 987 en welke redenen hier aan ten grondslag liggen. Voorafgaand aan Wetsvoorstel 33 987 zijn er al verschillende initiatieven geweest om het huwelijksvermogensrecht in Nederland te moderniseren. Zo werd in 1998 het geregistreerd partnerschap ingevoerd. Naar aanleiding hiervan werd er besloten om het huwelijksvermogensrecht algeheel te herzien. Dit wetgevingsproces werd in drie tranches opgedeeld.⁴⁰

3.1 Invoering geregistreerd partnerschap

Per 1 januari 1998 is het geregistreerd partnerschap ingevoerd.⁴¹ Deze wet is tot stand gekomen naar aanleiding van een aantal ontwikkelingen in de maatschappij. Zo steeg het aantal kinderen dat buiten een huwelijk werden geboren. Daarnaast gingen steeds meer ongehuwden samenwonen en steeg het aantal echtscheidingen. En tot slot werd homoseksualiteit steeds meer geaccepteerd. Uit een beschikking van de Hoge Raad uit 1990 komt in het Obiter Dictum naar voren dat 'het onvoldoende gerechtvaardigd is om een bepaald rechtsgevolg wel aan het huwelijk te verbinden, maar niet aan het duurzaam samenleven van twee personen van hetzelfde geslacht'.⁴² Een vraagstuk van deze aard, kan doorgaans slechts door de wetgever worden opgelost'.⁴³ Vervolgens heeft het toenmalige kabinet de Commissie voor de toetsing van wetgevingsprojecten, de Commissie-Kortman I, gevraagd een advies te geven inzake de mogelijkheid tot wettelijke registratie van de duurzame lotsverbondenheid van paren van hetzelfde geslacht. Deze Commissie adviseerde het kabinet om naast het huwelijk een registratie van samenlevingsvormen in te voeren (later geregistreerd partnerschap). De doelgroep voor deze registratie waren paren die niet wilde trouwen of paren die niet mochten trouwen, omdat zij van gelijk geslacht zijn. Het geregistreerd partnerschap moest ervoor zorgen dat partners van gelijk en verschillend geslacht, gelijk werden behandeld. Daarnaast werd tegemoet gekomen aan de wens van partners van verschillend geslacht om ook een instituut te hebben dat veel lijkt op het huwelijk.⁴⁴

3.2 Wetsvoorstel 27 084: rechten en plichten echtgenoten en geregistreerde partners

Naar aanleiding van het geregistreerd partnerschap in 1998 werd in de Tweede Kamer de vraag gesteld of de rechten en plichten van echtgenoten (titel 6 van Boek 1 BW) en het huwelijksvermogensrecht (titels 7 en 8) dienden te worden aangepast. Deze vraag is ontstaan, omdat de titels 6, 7 en 8 op grond van art. 1:80b BW van overeenkomstige toepassing worden verklaard op het geregistreerd partnerschap. Op 17 april 2000 is dit in een wetsvoorstel in de Tweede Kamer ingediend. De Commissie rechten en plichten van echtgenoten is vervolgens opgericht om de heroverweging van het 'traditionele' huwelijksvermogensrecht te onderzoeken. In december 1997 heeft de commissie een rapport van dit onderzoek opgeleverd.⁴⁵ Hierin wordt onder andere voorgesteld om titel 6 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek te vereenvoudigen. Er is besloten om het

⁴⁰ Van Mourik & Nuytinck 2012 p. 83.

⁴¹ Wet van 5 juli 1997 tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met opnemings daarin van bepalingen voor het geregistreerd partnerschap, *Stb.* 1997, nr. 204.

⁴² Obiter Dictum= Een toevoeging aan bijvoorbeeld een vonnis waarin de rechter zijn mening geeft over een bepaalde rechtsvraag, zonder dat dit invloed heeft op de uiteindelijke beslissing.

⁴³ HR 19 oktober 1990, *NJ* 1992, 129.

⁴⁴ Dijkstra 2008, p. 8-11.

⁴⁵ *Kamerstukken II* 1997/98, 23 761, nr. 18, p. 1-3.

huwelijksvermogensrecht aan te passen en dit wetgevend traject in drie onderdelen op te splitsen, namelijk:

1. het onderhavige wetsvoorstel, inhoudende de wijziging van de titels 6 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (Wetsvoorstel 27 084);
2. een voorstel van wet, inhoudende de opnemng van algemene regels met betrekking tot verrekenbedingen in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (Wetsvoorstel 27 554);
3. een voorstel van wet, inhoudende de regeling van het basishuwelijksgoederenstelsel (Wetsvoorstel 28 867).⁴⁶

Wetsvoorstel 27 084 betreft dus de eerste tranche van het wetgevingsproces om het huwelijksvermogensrecht te moderniseren. Deze tranche is voltooid door de inwerkingtreding van de Wet van 31 mei 2001, *Stb.* 152. Dit bracht wijzigingen met zich mee in de titels 6 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, waaronder de opheffing van de samenwoningsplicht van echtgenoten. Titel 6 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek handelt over de rechten en verplichtingen van echtgenoten, ongeacht het huwelijksgoederenregime dat tussen echtgenoten ingevolge de wet of gemaakte huwelijkse voorwaarden geldt. De wijzigingen beogen een vereenvoudiging van de regelgeving. In titel 8 zijn de bepalingen inzake huwelijkse voorwaarden opgenomen. De wijzigingen van deze titel beogen de procedure tot het maken of wijzigen van huwelijkse voorwaarden tevens te vereenvoudigen.

3.3 Wetsvoorstel 27 554: regels verrekenbedingen

Dit wetsvoorstel is het tweede onderdeel met betrekking tot de modernisering van het huwelijksvermogensrecht en dat is op 3 januari 2001 ingediend in de Tweede Kamer. Hierin staan algemene regels voor verrekenbedingen in huwelijkse voorwaarden opgenomen. Een verrekenbeding houdt in dat echtgenoten onderling afspreken om het inkomen en/of vermogen te verrekenen. Dit kan periodiek, dus na een bepaald termijn. Of dit kan finaal, dit houdt in dat op een bepaald termijn of na ontbinding van het huwelijk door echtscheiding of de dood het vermogen en/of inkomen wordt verrekend. De redenen die aan Wetsvoorstel 27 554 ten grondslag lagen, waren de wens om het huwelijksvermogensrecht te moderniseren en vanwege het feit dat over huwelijkse voorwaarden met verrekenbedingen de laatste jaren voorafgaand aan dit wetsvoorstel veel juridische geschillen zijn ontstaan. Daarnaast was veel onduidelijkheid over de verhouding tussen dit buitenwettelijke stelsel en de regels van het stelsel van wettelijk deelgenootschap. Het wettelijk deelgenootschap is het huwelijksgoederenregime waarbij er geen gemeenschap van goederen en schulden is. Hetgeen wat tijdens het huwelijk door partijen is opgebouwd, wordt echter verrekend indien het huwelijk eindigt. De onduidelijkheid ontstond voornamelijk bij situaties waarin een periodiek verrekensysteem niet werd nageleefd en dit aan het einde van het huwelijk dient te worden uitgevoerd. Dit wetsvoorstel beoogt een algemene wettelijke regeling voor verrekenbedingen, zodat de rechtsonzekerheid werd weggenomen. In het wetsvoorstel werd voorgesteld om de regels met betrekking tot verrekenbedingen in afdeling 2 in titel 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek op te nemen. In paragraaf 1 zijn de algemene regels voor verrekenbedingen opgenomen. Vervolgens komen in de tweede en derde paragraaf de specifieke regels voor periodieke respectievelijke finale verrekenbedingen aan bod. Daarnaast werd voorgesteld om de wettelijke deelgenootschap af te schaffen. De redenen die hiervoor werden aangedragen zijn dat ten eerste deze regeling sinds de invoering in 1970 nauwelijks in huwelijkse voorwaarden werd opgenomen door echtgenoten. Ten tweede was er al veel kritiek geuit op het stelsel en tot slot gaf art.1:129 BW (oud) veel onduidelijkheid. Op 1 september 2002 is de Wet van 14 maart 2002 tot wijziging van titel 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (regels verrekenbedingen) in werking getreden.⁴⁷

3.4 Wetsvoorstel 28 867: aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen

Op 7 mei 2003 is het Wetsvoorstel 28 867 bij de Tweede Kamer ingediend. Dit is de derde fase van de herziening van het huwelijksvermogensrecht en hierin staat de wettelijke of ook

⁴⁶ *Kamerstukken II 1999/00, 27 084, nr. 3, (MvT).*

⁴⁷ *Kamerstukken II, 2000-2001, 27 554, nr. 3 (MvT).*

wel de algehele gemeenschap van goederen centraal, het hoofdstelsel van ons huwelijksvermogensrecht. Er werd voorgesteld om verkrijgingen ingevolge gift of krachtens erfrecht van rechtswege buiten de gemeenschap te laten vallen en dit dus privévermogen van de ontvangende echtgenoot te laten.

In Nederland geldt sinds 1838 als basisstelsel voor het huwelijksvermogensrecht de wettelijke algehele gemeenschap van goederen. In art 1:93 BW is bepaald dat men in gemeenschap van goederen trouwt, tenzij voorafgaand aan het huwelijk huwelijksvoorwaarden zijn opgesteld die geheel of gedeeltelijk van dit stelsel afwijken. De redenen die aan Wetsvoorstel 28 867 ten grondslag lagen, waren onder andere de emancipatie van de vrouw, het feit dat vrouwen tijdens het huwelijk blijven werken, alsook het aantal echtscheidingen. De wetgever heeft zich pas na de Tweede Wereldoorlog voor het laatst duidelijk uitgesproken over wettelijke gemeenschap van goederen. De wijzigingen die dit wetsvoorstel met zich meebrengt, kunnen worden onderverdeeld in beperking van de omvang van de gemeenschap van goederen en in wijziging van de bestuursregeling.

In de Nederlandse maatschappij heeft de afgelopen decennia een aantal ontwikkelingen plaatsgevonden die volgens initiatiefnemers van belang zijn geweest voor de aanpassing van het huwelijksvermogensrecht. Zo wordt het huwelijk tegenwoordig niet meer alleen ontbonden door de dood. Echtscheidingen komen veel vaker voor dan vlak na de Tweede Wereldoorlog. In 1950 waren er namelijk 3.5 echtscheidingen per 1000 inwoners en in 2009 waren er 9.8 echtscheidingen per 1000 inwoners. Verder gaan personen na een echtscheiding steeds vaker een nieuwe relatie aan waar ook kinderen worden geboren. De wetgeving moet beter worden afgestemd op situaties waarin vaker echtscheidingen voorkomen en er opvolgende relaties plaatsvinden waar ook kinderen worden geboren. Daarnaast was de opvatting dat het huwelijk in vermogensrechtelijke zin moet leiden tot een volledige vermenging van vermogens, niet meer een algemene opvatting onder de bevolking. Netwerk Notarissen heeft onder 3000 personen die gaan trouwen een onderzoek gedaan naar de keuzes die zij zouden maken indien zij zullen gaan scheiden. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat 61 procent van hen bij echtscheiding de bezittingen die ieder vóór het huwelijk had, niet met elkaar wilt delen. Daarnaast wil 74 procent bij echtscheiding de schulden die ieder vóór het huwelijk had, niet met elkaar delen. En maar liefst 91 procent ziet erfrechtelijke verkrijgingen en giften als privébezit en niet als gezamenlijk bezit. De uitkomst van dit onderzoek sluit zeer aan bij de voorgenomen wijzigingen van Wetsvoorstel 28 867.⁴⁸ Echtgenoten vinden het vaak onbillijk als bij echtscheiding het voorhuwelijksvermogen, erfrechtelijke verkrijgingen of giften moeten worden gedeeld. Dit geldt tevens voor de gelijke draagplicht van schulden van de andere echtgenoot. Er wordt meer zakelijk naar het huwelijk gekeken dan vroeger. De gemiddelde Nederlander is overigens veel welvarender geworden. Dit kan dus leiden tot grote(re) giften en erfenissen. Tot slot komen Nederlanders steeds meer in aanraking met rechtstelsels van andere landen door de internationalisering. In Nederland geldt in tegenstelling tot de meest omliggende landen dat het aangebracht vermogen, giften en erfrechtelijke verkrijgingen in beginsel van rechtswege gemeenschappelijk zijn.⁴⁹

Deze maatschappelijke en sociaal economische ontwikkelingen kunnen een bijdrage hebben geleverd aan het feit dat het percentage huwelijksvoorwaarden jaarlijks gestaag is gestegen. In de jaren vijftig en zestig bedroeg dit percentage namelijk gemiddeld bijna 8 procent, vanaf de jaren zeventig is dit gestegen naar 10,5 procent en in 1996 is het opgelopen tot ongeveer 28 procent.⁵⁰ Hieruit zou kunnen worden afgeleid dat aanstaande echtgenoten de wettelijke gemeenschap van goederen niet meer als een volledig passend stelsel ervaren. Daarnaast wordt in de praktijk bijna standaard een uitsluitingsclausule

⁴⁸ 'Nieuwe huwelijksregels sluiten beter aan bij wensen aanstaande echtgenoten', *Netwerk Notarissen* 6 november 2013, www.netwerknotarissen.nl (zoek op *huwelijk*).

⁴⁹ *Kamerstukken II*, 2002/03, 28 867, nr. 3 (MvT).

⁵⁰ Van Mourik 1998/6302.

opgenomen in testamenten en notariële schenkingsakten. Met het voorstel wordt dus aansluiting gezocht bij de wens van het overgrote deel van de testateurs en aanstaande echtgenoten en ontstaat er een beperkte gemeenschap van goederen.⁵¹ Het meest wenselijke regime dient wetgeving te zijn en moet niet worden bereikt door huwelijkse voorwaarden of testamenten met uitsluitingsclausules op te stellen.

3.4.1 Amendement Anker

Op 20 maart 2008 heeft de heer Anker een amendement ingediend over de voorgestelde wijziging van Wetsvoorstel 28 867 om erfenissen en schenkingen niet meer van rechtswege deel te laten uitmaken van de wettelijke goederengemeenschap. Naar zijn mening moeten die goederen wel deel gaan uitmaken van de gemeenschap, zoals al was geregeld in het huidige basisstelsel. De heer Anker (2008) zei "Het huidige stelsel is een helder systeem. Wanneer de echtgenoten bewust kiezen voor de gemeenschap, dient deze in beginsel alomvattend en eenduidig te zijn. Daarbij ligt de verantwoordelijkheid voor het gegevene bij de gever. Dat lijkt ons de meest correcte gang van zaken".⁵² In zijn amendement stelt hij voor om het voorgenomen art. 1:94 lid 2 BW, waarin wordt bewerkstelligd dat erfenissen en schenkingen niet van rechtswege deel zullen uitmaken van de wettelijke goederengemeenschap, te schrappen. Het huidige recht zal blijven worden gehandhaafd en deze goederen vallen slechts buiten de gemeenschap, indien er een uitsluitingsclausule voor is opgemaakt door de testateur of schenker.⁵³ Het amendement van de heer Anker is op 18 september 2008 door de Tweede Kamer aangenomen, omdat men van mening was dat de wettelijke gemeenschap van goederen beter zou aansluiten bij wat leeft in de samenleving.⁵⁴ Dit heeft als gevolg dat aan de omvang van de gemeenschap niets is veranderd. Al het vermogen van beide echtgenoten, ongeacht of dit vóór of tijdens het huwelijk is verkregen, valt onder het gemeenschappelijk vermogen en moet aan het einde van het huwelijk verdeeld worden. Als men een schenking of erfenis buiten de gemeenschap wil laten vallen, dan dient daar een uitsluitingsclausule voor te worden opgemaakt (zie art. 1:94 lid 2 sub a BW).

Op 1 januari 2012 is de Wet van 18 april 2011, *Stb*, 205 (Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen) in werking getreden. Door het aangenomen amendement van de heer Anker is de kern van Wetsvoorstel 28 867 tenietgedaan en is het stelsel van wettelijke gemeenschap van goederen vrijwel geheel ongewijzigd gebleven. De titel Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen doet dus iets anders vermoeden, aangezien aan de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen niets is veranderd.

3.4.2 Reparatiewet

Nadat het amendement Anker is aangenomen in de Tweede Kamer, is een voorstel voor een reparatiewet ingediend om signaleerde onevenwichtigheden en technische onvolkomenheden aan te passen in titels 6 t/m 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek. De onevenwichtigheden waren gelegen in art. 1:97 lid 1 BW betreffende de bestuursverdeling. Na inwerkingtreding van de Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen is bepaald dat op grond van art. 1:94 lid 1 BW de bestuursbevoegdheid over gemeenschapsgoederen bij beide echtgenoten berust, een cumulatieve bestuursbevoegdheid.⁵⁵ Door het amendement Anker is gehandhaafd gebleven dat erfrechtelijke verkrijgingen of giften waarop geen uitsluitingsclausule van toepassing is, van rechtswege in de wettelijke gemeenschap van goederen vallen. In het geval dat erfrechtelijke verkrijgingen of giften in de gemeenschap vallen, is de andere echtgenoot ook bevoegd tot het bestuur over deze goederen. Dit werd onwenselijk geacht. Om die reden werd in de

⁵¹ *Kamerstukken II* 2006/07, 28 867, nr. 13, p. 1.

⁵² *Handelingen II* 2007/08, 68, p. 4741 - 4763.

⁵³ *Kamerstukken II*, 2007/08, 28 867, nr. 14.

⁵⁴ *Handelingen II* 2008/09, nr. 3, p. 179.

⁵⁵ *Handelingen I* 2010/11, nr. 23/5, p. 7-11.

reparatiewet art. 1:97 BW zodanig gewijzigd dat slechts de echtgenoot die de erfrechtelijke verkrijging of gift heeft verkregen, ten aanzien van die goederen bestuursbevoegd is.⁵⁶

3.4.3 Voorstanders beperkte gemeenschap van goederen

Door de aanvaarding van het amendement Anker wordt in de literatuur gesproken van 'onthoofding van de Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen'. Deze beredenering is ook wel juist, aangezien de kern van het wetsvoorstel is aangetast: de invoering van een beperkte gemeenschap van goederen. Hieronder zijn een viertal citaten opgenomen van voorstanders van de beperkte gemeenschap van goederen, om een beeld te scheppen van argumenten die worden gebruikt voor de beperkte gemeenschap van goederen:

Veertien juridische hoogleraren van verschillende universiteiten spreken van een 'verkeerd uitgangspunt in de huidige wet':

*'Als ouder schenk je of laat je na aan je zoon of je dochter, maar de huidige wettelijke regeling heeft tot gevolg dat bij gebreke van een uitsluitingsclausule of huwelijksvoorwaarden de schenking ook aan schoondochter of schoonzoon toekomt. Zowel vanuit het perspectief van de schenker of erflater als vanuit het perspectief van de ontvangende echtgenoot zijn geen doorslaggevende inhoudelijke argumenten te bedenken voor het standpunt dat schenkingen en erfenissen van rechtswege gemeenschappelijk dienen te zijn. Algemeen wordt aanvaard dat het meest rechtvaardige systeem van huwelijksgoederen inhoudt dat alleen de revenuen van de arbeidsinspanningen van echtgenoten, verricht tijdens het huwelijk, gemeenschappelijk zijn. Daarin komt de lotsverbondenheid tussen echtgenoten tot uitdrukking.'*⁵⁷

De heer Schols, hoogleraar privaatrecht, in het bijzonder notarieel recht, verbonden aan het Centrum voor Notarieel Recht van de Radboud Universiteit Nijmegen, estate planner te Nijmegen en redacteur van het WPNR, zag met grote verbazing dat met het amendement Anker het hart uit de derde huwelijksvermogensrechtelijke tranche werd gesneden: *'Ik zou er, bijvoorbeeld, niet aan moeten denken dat de zwaar bevochten wettelijke verdeling, waarop ik hierna nog terug kom, na een politieke ommezwaai kort na invoering weer ingeruild zou worden voor een versterferfrechtelijk vruchtgebruikregime. Stabiliteit is ook op een terrein als het huwelijksvermogensrecht een groot goed. Maar indien men echt het gevoel heeft dat niet het juiste pad is ingeslagen, dan kan het ook dapper zijn het roer om te gooien en een nieuwe koers te gaan varen. [...] Maar hoe dit ook zij, de hoofdingreep als zodanig te weten aanbreng, erfrecht en gift buiten de gemeenschap houden, juich ik toe. Waarom? Een huwelijksvermogensrechtelijk basisstelsel dient gebaseerd te zijn op de 'vermoedelijke wil' van de partners.'*⁵⁸

De heer Verstappen, hoogleraar privaatrecht, in het bijzonder notarieel recht, verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, redacteur van het WPNR, geeft in zijn artikel een inleiding over het wel en wee van Wetsvoorstel 28 867. Daarmee komt ook het amendement Anker ter sprake:

*'Voor de overgang naar een beperkte huwelijksgemeenschap zoals was voorgesteld bestaat meer dan voldoende steun in de bevolking, in de rechtspraktijk en in de rechtswetenschap. Dat kan niet gezegd worden van het nu door de Tweede Kamer aangenomen amendement Anker. Het staat haaks op de sinds jaren te ontwaren rechtsontwikkeling, ook in internationaal verband. Kortom, om met de woorden van Bart Breederveld (Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht 2009, nr. 29, p. 70) te spreken: een gemiste kans.'*⁵⁹

⁵⁶ Kamerstukken II 2010/11, 32 870, nr. 3 (MvT).

⁵⁷ 'Tweede Kamer moet snel wetsontwerp aanvaarden dat schoonkind van erfenis uitsluit', *Rijksuniversiteit Groningen* 3 januari 2008, www.rug.nl (zoek op wetsvoorstel).

⁵⁸ Schols 2014, p. 1127.

⁵⁹ Verstappen 2010, p. 3.

In een voorlopig verslag van de vaste Commissie voor Justitie zijn opmerkingen gegeven en is een aantal vragen gesteld aan toenmalig Minister Hirsch Ballin (Justitie). De leden van D66 richten zich tot het aangenomen amendement Anker:

*'Naar aanleiding van het amendement van Tweede Kamerlid Anker regelt het voorstel nu echter dat erfenissen en schenkingen binnen de huwelijkse gemeenschap blijven. In de ogen van deze leden is dit geen verbetering. [...] Het besluit om erfenissen en giften bij wet van de huwelijksgemeenschap uit te sluiten is bovendien juridisch goed verdedigbaar. Immers, er ligt geen enkele inspanning van de echtgenoten aan ten grondslag. De liberaliteit van de erflater of gever maakt dat hij of zij moet kunnen bepalen dat de te verkrijgen goederen buiten de gemeenschap blijven. Waarom de erflater of gever onnodig op kosten jagen door hem of haar tot notariële of contractuele uitsluiting te dwingen? Deze leden zouden graag vernemen of de minister voornemens is op enigerlei wijze in het geweer te komen tegen deze onwenselijke situatie.'*⁶⁰

3.5 Wetsvoorstel 33 987: beperking gemeenschap van goederen

Op 14 juli 2014 hebben D66, VVD en PvdA in de Tweede Kamer Wetsvoorstel 33 987 ingediend. Dit wetsvoorstel is gebaseerd op de oorspronkelijke derde tranche van de modernisering van het huwelijksvermogensrecht, Wetsvoorstel 28 867. Specifiek op het onderdeel dat door het amendement Anker niet is doorgevoerd, namelijk de beperkte gemeenschap van goederen als basisstelsel van het huwelijksvermogensrecht. Door het amendement Anker blijft gehandhaafd dat giften en erfrechtelijke verkrijgingen tot de wettelijke gemeenschap van goederen behoren, in tegenstelling tot wat het oorspronkelijke wetsvoorstel beoogde.

3.5.1 Motieven initiatiefnemers van Wetsvoorstel 33 987

Voor Wetsvoorstel 33 987 worden redenen aangedragen die ook ten grondslag lagen aan Wetsvoorstel 28 867. In de loop der jaren zijn vrouwen steeds vaker en meer inkomen gaan verdienen en hebben zij dus ook vermogen opgebouwd voorafgaand aan een huwelijk. Daarnaast eindigt een huwelijk steeds vaker door een echtscheiding. In 2002 bedroeg het aantal echtscheidingen namelijk 33,3 procent en in 2013 maar liefst 38,1 procent.⁶¹ Tot slot is het hoofdstelsel dat in Nederland geldt, uitzonderlijk vergeleken met andere landen. Er wordt voornamelijk gekozen voor een beperkte gemeenschap van goederen.⁶² Daarnaast is uit onderzoek gebleken dat van alle Europese landen, in Nederland de meeste huwelijkse voorwaarden worden opgesteld. Dit betekent dus dat in Nederland het meest wordt afgeweken van het basishuwelijksgoederensysteem. Door een beperkte gemeenschap van goederen ook in Nederland te hanteren, wordt overeenstemming bereikt met andere Europese stelsels.⁶³

In de memorie van toelichting van Wetsvoorstel 33 987 wordt tevens als argument voor invoering van een beperkte gemeenschap aangevoerd, dat in vrijwel alle huwelijkse voorwaarden ten minste het voorhuwelijks vermogen, de erfrechtelijke verkrijgingen en de giften van de boedelmenging zijn uitgesloten. Dit geeft aan dat Wetsvoorstel 33 987 op dit punt aansluit op de gebruikelijke huwelijksvoorwaardenpraktijk. Maar zoals in Tabel 1 naar voren is gekomen is in bijna 75 procent van alle huwelijken, sprake van de wettelijke gemeenschap van goederen. Dat het wetsvoorstel aansluit op de gebruikelijke huwelijksvoorwaardenpraktijk, wil niet zeggen dat dit de vermoedelijke wil van alle (aanstaande) echtgenoten weergeeft. Als Wetsvoorstel 33 987 in werking treedt, zorgt dit wel voor een daling van het aantal op te maken huwelijkse voorwaarden. Dit is financieel voordeliger voor echtgenoten, maar dit brengt met zich mee dat de werklast (en inkomsten) van notarissen zal verminderen.

⁶⁰ Kamerstukken I 2008/09, 28 867, nr. B, p. 7. (VV I).

⁶¹ Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 8, p. 15 (NV II).

⁶² Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 6, p. 3 (MvT).

⁶³ *Principles of European Family Law regarding Property Relations between Spouses*, Commission on European Family Law 2013, p. 102–103.

3.5.2 De vermoedelijke wil inzake het huwelijksvermogensrecht

De initiatiefnemers van Wetsvoorstel 33 987 zijn van mening dat het meest wenselijke recht wetgeving dient te worden. Om te bepalen wat onder het meest wenselijke huwelijksgoederenregime wordt geacht, is een aantal onderzoeken verricht:

NIPO-onderzoek

In september 2002 is door middel van een personensteekproef aan de Nederlandse bevolking gevraagd wat zij het meest wenselijke huwelijksgoederenregime achten. De uitkomsten zijn als volgt:

- I. 55% van de ondervraagden vindt dat geërfde familiestukken van degene die geërfd heeft, privé moet blijven bij het aangaan van een huwelijk;
- II. 75% van de ondervraagden (72% van de gehuwden, 84% van de samenwonenden en 78% van de alleenstaanden) is tegen het verdelen van geërfde familiestukken in geval van echtscheiding;
- III. bijna 60% van de ondervraagden (in de beantwoording was weinig verschil tussen gehuwden, samenwonenden en alleenstaanden) was tegen verdeling van geërfde familiestukken in geval van overlijden;
- IV. 85% van de ondervraagden was tegen het verdelen van door de langstlevende geërfde familiestukken;
- V. 59% van de ondervraagden (in de beantwoording was weinig verschil tussen gehuwden, samenwonenden en alleenstaanden) is erop tegen dat geërfd geld bij overlijden moet worden verdeeld.⁶⁴

Netwerk Notarissen:

Netwerk Notarissen heeft in 2013 onder 3000 personen die gaan trouwen een onderzoek gedaan naar de keuzes die zij zouden maken indien zij zullen gaan scheiden. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat:

- I. 38% van de respondenten financieel onafhankelijk wil zijn van elkaar en in principe het salaris en inkomen niet met elkaar delen.
- II. 62% van de respondenten financiële onafhankelijkheid in het huwelijk niet meer belangrijk vindt en salaris en inkomen met elkaar wil delen.
- III. 61% van de respondenten bij echtscheiding de bezittingen die ieder voor het huwelijk had, niet met elkaar wil delen.
- IV. 39% van de respondenten bij echtscheiding de bezittingen die ieder voor het huwelijk had, wel met elkaar wil delen.
- V. 74% van de respondenten bij echtscheiding de schulden die ieder voor het huwelijk had, niet met elkaar wil delen.
- VI. 26% van de respondenten bij echtscheiding de schulden die ieder voor het huwelijk had, wel met elkaar wil delen.
- VII. 91% van de respondenten bij echtscheiding de erfenissen en schenkingen niet met elkaar wil delen.
- VIII. 9% van de respondenten bij echtscheiding de erfenissen en schenkingen die zij apart of samen hebben ontvangen, wel met elkaar wil delen.⁶⁵

Motivaction:

Motivaction, een fullservice onderzoeksbureau, heeft in een algemeen maandelijks onderzoek onder ruim 1000 personen verricht en daar is uitgekomen dat:

- I. 74% van de respondenten bij echtscheiding de schulden die er vóór het huwelijk waren, niet wil delen;
- II. 91% van de respondenten bij echtscheiding de erfenissen die ieder heeft ontvangen, niet wil delen.⁶⁶

⁶⁴ Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 8, p. 10 (NV II).

⁶⁵ Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 8 (Blg 467586).

⁶⁶ Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 8, p. 10 (NV II).

Zoals in deze onderzoeken naar voren is gekomen, blijkt in de notariële praktijk dat (aanstaande) echtgenoten het onwenselijk vinden dat schenkingen en erfenissen van rechtswege in de gemeenschap van goederen vallen. Zij vinden het normaal dat zij na echtscheiding alleen datgene verdelen wat zij gemeenschappelijk hebben opgebouwd tijdens het huwelijk. De wijzigingen die Wetsvoorstel 33 987 met zich mee brengt, sluiten hier op aan. Dit argument en de argumenten genoemd in paragraaf 3.5.1 vormen de aanleiding tot het moderniseren van het huwelijksvermogensrecht door de beperkte gemeenschap van goederen alsnog als basisstelsel in Nederland in te voeren.

4. Voorgestelde wijzigingen

Nu is uitgelegd hoe Wetsvoorstel 33 987 (beperking gemeenschap van goederen) is ontstaan, wordt in dit hoofdstuk uiteengezet welke wijzigingen dit wetsvoorstel met zich meebrengt. Zo komen onder andere de omvang van de gemeenschap, het bewijsvermoeden en het verhaal van schuldeisers aan bod. Aan de hand van deze wijzigingen kunnen de gevolgen voor de advisering van cliënten binnen Aitton notarissen worden uitgewerkt.

4.1 Omvang van de gemeenschap

Wetsvoorstel 33 987 introduceert een beperkte gemeenschap van goederen als basisstelsel van het huwelijksvermogensrecht in Nederland. Dit houdt in dat de algehele gemeenschap van goederen komt te vervallen. Alleen wat beide echtgenoten tijdens het huwelijk opbouwen, behoort tot de gemeenschap. Deze aanpassing wordt opgenomen in art. 1:94 lid 2 BW. Het voorhuwelijkse vermogen, giften en erfenissen verkregen tijdens het huwelijk blijven voortaan privévermogen. Hiermee worden vervelende situaties voorkomen wanneer de ene echtgenoot mede aansprakelijk wordt voor de schulden van de andere echtgenoot en hij niet op de hoogte was van deze schulden. Dit stelsel lijkt in grote delen op de per 1 januari 2012 afgeschafte beperkte gemeenschap van vruchten en inkomsten. Vergeleken met de huidige wetgeving, worden drie beperkingen doorgevoerd ten aanzien van de gemeenschap, namelijk:

- a. voorhuwelijkse oftewel bij het aangaan van het huwelijk aangebrachte goederen en schulden;
- b. goederen, verkregen krachtens erfopvolging bij versterf, making (dus erfstelling of legaat), lastbevoordeling of gift (dus erfrechtelijke verkrijgingen en giften);
- c. wat wordt verkregen op grond van:
 - andere wettelijke rechten uit het erfrecht (art. 4:34, 35, 36 en 38 BW);
 - de legitieme portie (art. 4:63-92 BW), verblijvingsbedingen, overname- en optiebedingen zonder redelijke tegenprestatie die werken bij overlijden (art. 4:126 lid 2 onder a BW);
 - eerste lid en tweede lid, onder a en c, van Boek 4 BW;
de omzetting van een natuurlijke verbintenis in een rechtens afdwingbare met de strekking tot nakoming na overlijden (art. 4:126 lid 2 onder c BW).⁶⁷

4.1.1 Ontstaan meerdere vermogens

De situatie dat aanstaande echtgenoten al voorafgaand aan hun huwelijk gemeenschappelijk vermogen hebben opgebouwd doordat zij enige tijd samenwonen, is denkbaar. Het kan hier tevens gaan om voorhuwelijkse opgebouwde schulden. Ingevolge Wetsvoorstel 33 987 geldt dat dit voorhuwelijkse vermogen, niet in de huwelijksgemeenschap valt. Dit geldt niet wanneer sprake is van een insluitingsclausule op grond van art. 1:94 lid 3 onderdeel b BW. Hier wordt verder op ingegaan in paragraaf 4.2. Indien er geen insluitingsclausule is opgemaakt voor het voorhuwelijks vermogen, ontstaan na een huwelijk in beperkte gemeenschap van goederen vier vermogens: privévermogen per echtgenoot, voorhuwelijks vermogen (gezaamenlijk) en vermogen dat tijdens het huwelijk wordt opgebouwd. Daarnaast is het ook mogelijk dat wanneer een echtgenoot zijn onderneming in een personenvennootschap heeft ingebracht, er nog een vijfde vermogenspositie ontstaat. Deze echtgenoot heeft dan ook nog ondernemingsvermogen dat deels tot het privévermogen en deels tot de gemeenschap behoort. Dit kan voor problemen zorgen bij de afwikkeling van de gemeenschap van goederen. Er ontstaan namelijk vier (en in sommige gevallen zelfs vijf) vermogens en daarnaast kan ook sprake zijn van zaaksvervanging en vergoedingsrechten zoals is uitgelegd in paragraaf 2.3.1. Na jarenlang huwelijk is het moeilijk te bepalen welke goederen van wie zijn.⁶⁸ Hier wordt verder op ingegaan in paragraaf 4.3 (bewijsvermoeden).

⁶⁷ Lieber 2014, p. 1130.

⁶⁸ Huijgen 2015, p. 19.

4.1.2 Voorhuwelijks privévermogen

Na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987 vallen ook voorhuwelijks schulden buiten de gemeenschap. Dit is naar mijn mening een verbetering aangezien het mij niet wenselijk lijkt dat bijvoorbeeld een grote studieschuld of een schuld die is ontstaan door een onderwaterhypotheek van één van de echtgenoten, gezamenlijk gedragen moet worden. Dit past bij de grondgedachte van dit wetsvoorstel, namelijk dat enkel hetgeen door de inspanning van beide echtelieden tijdens het huwelijk verworven wordt, aan beiden toekomt.

Verder wordt met het wetsvoorstel tegemoet gekomen aan de problematiek dat ouderen trouwen zonder huwelijks voorwaarden op te maken en dat het opgebouwde vermogen na een kort huwelijk wel moet worden verdeeld. Hierdoor kunnen ongewenste vermogensverschuivingen plaatsvinden. Het wetsvoorstel beoogt namelijk dat voorhuwelijks vermogens privébezit blijven tijdens het huwelijk en deze dus na een huwelijk niet hoeven te worden verdeeld. Tevens voorziet het wetsvoorstel er in dat het voor echtgenoten die in algehele gemeenschap van goederen zijn getrouwd in de meeste gevallen overbodig wordt om alsnog huwelijks voorwaarden op te maken op grond van de situaties die in paragraaf 2.2.7 aan bod kwamen. Wetsvoorstel 33 987 stelt namelijk voor om hetgeen echtgenoten aan privé hebben voorafgaand aan het huwelijk, dit ook privé te laten tijdens het huwelijk. Echtgenoten die in algehele gemeenschap van goederen zijn getrouwd, terwijl dit door bijvoorbeeld een misverstand tot stand is gekomen, willen met het alsnog opmaken van huwelijks voorwaarden realiseren dat hetgeen zij aan voorhuwelijks privévermogen hebben ook privé blijft tijdens het huwelijk. Waren echtgenoten niet op de hoogte van het gegeven dat ook voorhuwelijks privévermogen in de gemeenschap valt en wensen zij dit niet, dan is het alsnog opstellen van huwelijks voorwaarden een oplossing. Na de verdeling hebben echtgenoten namelijk recht op hetzelfde vermogen als waartoe zij gerechtigd zouden zijn geweest, indien zij al bij het aangaan van het huwelijk iedere gemeenschap hadden uitgesloten. Deze gevallen zullen na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987 niet meer voorkomen, aangezien het voorhuwelijks privévermogen tijdens de beperkte gemeenschap van goederen privé blijft. Dit wordt dus wettelijk geregeld en echtgenoten hoeven in eerdergenoemde gevallen dus niet alsnog huwelijks voorwaarden op te maken.

4.1.3 Aantal testamenten

Jaarlijks worden ongeveer 275.000 testamenten opgemaakt. Volgens initiatiefnemers van Wetsvoorstel 33 987 bevatten deze testamenten vrijwel allemaal een uitsluitingsclausule (art. 1:94 lid 2 onder a BW). Dit houdt dus in dat erfrechtelijke verkrijgingen en giften van de boedelmenging worden uitgesloten. Door het vele gebruik van het opnemen van een uitsluitingsclausule in testamenten, wordt er dus afgeweken van het basisstelsel van de wettelijke gemeenschap van goederen en wordt er eigenlijk al een beperkte gemeenschap van goederen gerealiseerd.⁶⁹ Initiatiefnemers trekken hieruit de conclusie dat er minder vaak testamenten zullen worden opgemaakt na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987, omdat de meeste opgemaakte testamenten inhoudelijk overeenstemmen met het wetsvoorstel. Naar mijn mening verandert dit niet het gegeven dat er minder vaak testamenten zullen worden opgemaakt na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987. Testateurs zullen voornamelijk een uitsluitingsclausule in hun testament moeten opnemen om te bereiken dat de erfrechtelijke verkrijging nooit deel zal uitmaken van de gemeenschap. In het geval dat een testateur namelijk geen uitsluitingsclausule heeft opgenomen en de erfgenamen onder huwelijks voorwaarden is getrouwd en in deze voorwaarden heeft bepaald dat erfrechtelijke verkrijgingen wel in de gemeenschap zullen vallen, heeft het van rechtswege buiten de gemeenschap vallen van erfrechtelijke verkrijgingen geen nut. Men kan namelijk door middel van huwelijks voorwaarden afwijken van het wettelijke basisstelsel. Huwelijks voorwaarden kunnen ook tijdens het huwelijk worden opgemaakt of worden gewijzigd. Testateurs zullen dus het zekere voor het onzekere nemen en alsnog een

⁶⁹ Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 6, p. 7 (MvT).

uitsluitingsclausule opnemen in hun testament. Het opnemen van de uitsluitingsclausule is overigens zelden de enige reden voor het opmaken van een testament. Er moet namelijk ook een testament worden opgemaakt om bijvoorbeeld een executeur of een bewindvoerder te benoemen voor de afwikkeling van de nalatenschap.

4.2 Insluitingsclausule

Wetsvoorstel 33 987 bepaalt dat erfrechtelijke verkrijgingen of giften verkregen tijdens het huwelijk, van rechtswege buiten de gemeenschap van goederen vallen. Willen testateurs en schenkers er echter voor kiezen om hetgeen zij nalaten of schenken wel in de gemeenschap te laten vallen, dan is dat mogelijk. In art. 1:94 lid 3 onderdeel b BW wordt na invoering van het wetsvoorstel een nieuwe voorziening opgenomen, namelijk de insluitingsclausule. Dit is dus het tegenovergestelde van de uitsluitingsclausule. Echtgenoten kunnen echter wel door middel van huwelijkse voorwaarden afwijken van de insluitingsclausule. Dit is in tegenstelling tot het huidige recht, waarin de wil van de testateur of schenker boven de contractsvrijheid van echtgenoten gaat. De uitsluitingsclausule is wel dwingend, maar de insluitingsclausule niet. Echtgenoten kunnen zelf beslissen of een nalatenschap of schenking mede toekomt aan een echtgenoot, door dit vast te leggen in huwelijkse voorwaarden. Echtgenoten moeten geen erfenis of schenking gezamenlijk opgedrongen krijgen indien zij dit niet willen ontvangen. In het geval dat een testateur of schenker wel wil dat de erfrechtelijke verkrijging of schenking aan beide echtgenoten toekomt, dan kan hij aan beide echtgenoten de helft nalaten of schenken. Dit zorgt ervoor dat de schenking of gift niet in de gemeenschap valt, maar de echtgenoten deze wel ieder voor de helft in privé ontvangen.⁷⁰

4.3 Bewijsvermoeden

In het voorgestelde nieuwe achtste lid van art. 1:94 BW is de bewijsregel opgenomen. Dit is overgenomen uit het huidige zesde lid en beoogt geen inhoudelijke wijziging. De bewijsregel houdt in dat indien er tussen echtgenoten een geschil ontstaat aan wie van hen beiden een goed toebehoort en geen van beiden zijn recht op dit goed kan bewijzen, dat goed als gemeenschapsgoed wordt aangemerkt. De verantwoordelijkheid voor het leveren van bewijs ligt bij de echtgenoot die stelt dat een goed aan hem toebehoort. Aangezien er vier vermogens zullen ontstaan (en in sommige gevallen zelfs vijf), zoals is uitgelegd in paragraaf 4.1, is het lastiger voor echtgenoten om vast te stellen welke goederen onder welk vermogen vallen. De verschillende vermogens gaan door elkaar lopen. In het huidige recht kan bij het maken van huwelijkse voorwaarden een staat van aanbrengsten worden opgemaakt, zoals is uitgelegd in paragraaf 2.3.4. Mocht er tussen echtgenoten een geschil ontstaan, dan dient de staat van aanbrengsten als bewijs op grond van art. 1:130 BW. Maar als men in beperkte gemeenschap van goederen trouwt, zal er geen staat van aanbrengsten zijn. Wetsvoorstel 33 987 stelt duidelijk ten opzichte van Wetsvoorstel 28 867 dat men niet verplicht is tot het bijhouden van boekhouding. Als er een geschil is ontstaan over de vraag of bepaald vermogen onder het privévermogen van één van de echtgenoten valt, is slechts relevant dat echtgenoten het bewijs leveren dat een bepaald vermogen tot het privévermogen behoort.⁷¹ Initiatiefnemers dragen de volgende bewijsmiddelen aan:

- a. registergoederen: leveringsakte en inschrijving in openbare registers;
- b. roerende zaken: aankoopbonnen en bancaire overboekingen;
- c. erfenissen en schenkingen: testamenten, verdelingsakten, schenkingsakten en belastingaangiften;
- d. onroerende zaken: gegevens van de Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers (KADOR);
- e. Social media: tegenwoordig wordt alles op social media geplaatst. Zo kunnen ook bijvoorbeeld aankopen van goederen worden teruggevonden in berichten op social media die als bewijs kunnen dienen.

⁷⁰ Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 6, p. 16 (MvT).

⁷¹ Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 6, p. 6 (MvT).

Indien er geen bewijs kan worden geleverd van goederen die privé zijn en niet of onvoldoende de stand van zaken van de vermogens is bijgehouden, wordt het bewijsvermoeden geactiveerd.⁷² Naar mijn mening verdwijnt hierdoor niet de noodzaak om te administreren. Hoe langer men gezamenlijk leeft, des te moeilijker het is om voor alle goederen te bepalen onder welk vermogen ze vallen. Alleen een goede administratie kan hier duidelijkheid over verschaffen. Initiatiefnemers spreken van het ontstaan van drie vermogens, maar naar mijn mening ontstaan er vier vermogens: privévermogen per echtgenoot, voorhuwelijks vermogen (gezamenlijk) en vermogen dat tijdens het huwelijk wordt opgebouwd. Dit is dus een extra vermogen en dit levert meer inspanning op voor de bewijsslevering vergeleken met het huidige recht waarin sprake is van drie verschillende vermogens: gemeenschappelijk vermogen en privévermogen van beide echtgenoten apart. Daarnaast kan men bij banken schriftelijk rekeningafschriften terugkijken voor periodes van gemiddeld tien jaar terug. Digitaal gaat het om periodes van gemiddeld vijftien maanden. Mocht een huwelijk langer duren, dan kan er voor sommige goederen geen bewijs meer worden geleverd uit de rekeningafschriften. Aankoopbonnen zal men ook niet jarenlang bewaren en het opvragen van akten in openbare registers is niet gratis. De kosten hiervan variëren tussen € 3,50 en € 45,00.⁷³ Echter kunnen echtgenoten van mening zijn dat deze kosten in het niet vallen, afgezet tegen het belang van het bewijsmiddel. Indien er geen bewijs kan worden geleverd dat een bepaald goed privévermogen is, wordt aangenomen dat het goed in de gemeenschap valt. Als echtgenoten zekerheid willen dat een goed niet in de gemeenschap komt te vallen, zullen zij wel een administratie bij moeten houden, zodat zij bij een geschil zeker bewijs kunnen aandragen dat een goed privé is. In de wet kan dus wel worden bepaald dat bepaalde vermogensbestanddelen privévermogen blijven, maar hier kan alleen uitvoering aan worden gegeven als men een goede administratie bijhoudt.

4.4 Ondernemingsvermogen

Na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987 valt ondernemingsvermogen dat tijdens het bestaan van de gemeenschap door één of door beide echtgenoten wordt verkregen in die gemeenschap. Ondernemingsvermogen van één van de echtgenoten dat vóór het aangaan van het huwelijk al bestond of ondernemingsvermogen dat is geërfd, krachtens gift of een verblijvingsbeding zonder redelijke tegenprestatie is verkregen, valt buiten de gemeenschap van goederen, tenzij echtgenoten in hun huwelijksvoorwaarden anders hebben bepaald. Wetsvoorstel 33 987 beoogt dat wat tijdens de gemeenschap van goederen wordt verkregen, binnen de gemeenschap van goederen valt. Om hierop aan te sluiten, wordt voorgesteld om een nieuw derde lid op te nemen in art. 1:95 BW. Het nieuwe derde lid regelt dat wanneer ondernemingsvermogen buiten de gemeenschap valt, vergoedingen ten bedrage van de winsten en verliezen van de onderneming, voor zover deze in het maatschappelijk verkeer als redelijk worden beschouwd, ten bate of ten laste van de gemeenschap komen. Initiatiefnemers van Wetsvoorstel 33 987 vinden dat de winsten en verliezen die de ondernemende echtgenoot door arbeidsinspanning genereert in een onderneming die buiten de gemeenschap valt, moeten worden gedeeld met de andere echtgenoot. Valt ondernemingsvermogen buiten de gemeenschap, dan hoeven de winsten en verliezen in beginsel dus niet met de andere echtgenoot worden gedeeld. Winst die niet wordt opgenomen, blijft tot het ondernemingsvermogen behoren en valt dus niet in de gemeenschap. Maar is de winst het resultaat van arbeidsinspanning en wordt deze wel opgenomen, dan valt die winst wel in de gemeenschap (ook al valt het ondernemingsvermogen niet in de gemeenschap). Deze winst valt namelijk niet onder de term 'vrucht' in de zin van art. 3:9 BW, aangezien er geen 'goed' is waar deze vrucht uit voortkomt. Art. 1:94 lid 4 BW is dus niet van toepassing. In dit artikel wordt bepaald dat vruchten van goederen die niet in de gemeenschap vallen, evenmin in de gemeenschap vallen. Is de winst gerelateerd aan goederen van de onderneming die niet in de

⁷² Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 8, p. 12 (NV II).

⁷³ 'Afschrift uit de registers', Het Kadaster www.kadaster.nl (zoek op *akten*).

gemeenschap vallen, dan valt deze winst buiten de gemeenschap op grond van art. 1:94 lid 4 BW.⁷⁴ Hier is namelijk wel sprake van een 'goed' waar de 'vrucht' uit voortkomt.

Naast het nieuwe derde lid, wordt ook een nieuw vierde lid voorgesteld in Wetsvoorstel 33 987. In dit lid wordt opgenomen dat deze zelfde regeling ook geldt wanneer een onderneming niet op eigen naam wordt uitgeoefend, maar:

- a. de onderneming voor rekening van een rechtspersoon of personenvennootschap uitgeoefend wordt;
- b. de goederenrechtelijke gerechtigdheid tot het vermogen van die rechtspersoon of personenvennootschap buiten de gemeenschap valt en;
- c. de echtgenoot in overwegende mate bij machte is te bepalen dat de winsten van die onderneming hem rechtstreeks of middellijk ten goede komen.⁷⁵

4.5 Verhaal van schuldeisers

Lid zeven van art. 1:94 BW is een nieuw voorgesteld lid, maar dit is ongewijzigd overgenomen uit het huidige vijfde lid van datzelfde artikel. De lasten die onder de gemeenschap vallen, zijn de schulden die tijdens het bestaan van de gemeenschap ontstaan. Het huidige art. 1:96 lid 2 BW, waarin het 'aanwijsrecht' is opgenomen, blijft gehandhaafd. De gemeenschapsgoederen kunnen niet worden uitgewonnen voor een niet in de gemeenschap gevallen schuld van een echtgenoot, indien de andere echtgenoot eigen goederen aanwijst van de eerstgenoemde echtgenoot die voldoende verhaal bieden.

Verhaal op goederen van een gemeenschap voor een privéschuld, wordt geregeld in voorgesteld art. 1:96 lid 3 BW. Het verhaal wordt beperkt tot de helft van de opbrengst van het uitgewonnen goed. De andere echtgenoot heeft recht op de andere helft en daarmee valt deze helft voortaan buiten de gemeenschap. Indien een schuldenaar zich wilt verhalen op gemeenschapsgoederen voor een schuld die niet tot de gemeenschap behoort, kan de andere echtgenoot dit goed overnemen als hij de helft van de waarde van dat goed betaalt uit zijn eigen vermogen. Daarmee valt dit goed niet meer in de gemeenschap en is het privévermogen van deze echtgenoot. Hiermee wordt het deel van de gemeenschapsgoederen van de ene echtgenoot beschermd tegen privéschuldeisers van de andere echtgenoot. Ten opzichte van het huidige recht valt dit nadelig uit voor de schuldeisers. Zij kunnen zich volgens huidig recht volledig verhalen op de goederen van de gemeenschap en volgens Wetsvoorstel 33 987 nog maar voor de helft. Naar mijn mening is dit een redelijke en eerlijke verdeling. Het is onredelijk als het aandeel in de gemeenschap van de ene echtgenoot wordt aangetast om het verhaal van schuldeisers voor een privéschuld van de andere echtgenoot te voldoen.

Het overnemingsrecht geldt alleen indien er sprake is van privéschuldeisers en niet bij gemeenschapsschuldeisers. Dit recht kan tevens uitgeoefend worden in faillissement jegens de executerende beslaglegger of curator. Indien de andere echtgenoot geen eigen vermogen bezit, kan hij het overnemingsrecht niet uitoefenen.⁷⁶ Gemeenschapsschuldeisers mogen op grond van Wetsvoorstel 33 987 nog steeds volgens de huidige wetgeving zich verhalen op alle goederen van de gemeenschap. Privéschuldeisers mogen zich echter niet beroepen op de gehele gemeenschap, maar slechts op het aandeel van de schuldenaar in de gemeenschap. Privéschuldeisers kunnen zich dus niet op meer dan de helft van de goederen uit de gemeenschap verhalen. De helft waar de andere echtgenoot recht op heeft, wordt opgenomen in zijn privévermogen.⁷⁷

⁷⁴ Lieber 2014, p. 1135.

⁷⁵ *Kamerstukken II* 2013/14, 33 987, nr. 6, p. 17 (MvT).

⁷⁶ *Kamerstukken II* 2013/14, 33 987, nr. 6, p. 18 (MvT).

⁷⁷ Kolkman 2014, p. 1217-1219.

4.6 Draagplicht na ontbinding van de gemeenschap

In het huidige recht ligt de draagplicht voor schulden van de gemeenschap bij de echtgenoten, ieder voor de helft. Dit is ook het uitgangspunt in Wetsvoorstel 33 987. Aan art. 1:96 BW wordt echter een nieuw zevende lid toegevoegd. In dit lid wordt de draagplicht bij gemeenschapsschulden in geval van een negatief saldo bij ontbinding van de gemeenschap geregeld. De echtgenoot aan wiens zijde de schuld in de gemeenschap is gevallen, draagt deze schulden indien de goederen van de gemeenschap onvoldoende verhaal bieden om de schulden van de gemeenschap te voldoen. Dit geldt alleen voor zover de aard van de schulden niet tot een andere draagplicht leiden.

4.7 Artikel 61 Faillissementswet

Wetsvoorstel 33 987 beoogt een aantal wijzigingen voor artikel 61 Faillissementswet (hierna: Fw). Lid 1 en 2 blijven gehandhaafd. Zo heeft de echtgenoot op grond van het eerste lid het recht om alle goederen die aan hem toebehoren en die niet in de gemeenschap vallen, terug te nemen. In beginsel behoren de goederen van de andere echtgenoot dus ook tot de boedel, tenzij hij kan aantonen dat deze goederen aan hem toebehoren. Het tweede lid regelt dat in insolventie het bewijs dat rechten aan toonder en zaken die geen registergoederen zijn, bij huwelijkse voorwaarden buiten de gemeenschap zijn gehouden, slechts kan worden geleverd door vermelding in de huwelijkse voorwaarden of een daaraan gehechte staat van aanbrengsten.⁷⁸ Het huidige derde tot en met zesde lid van art. 61 Fw komen te vervallen. In lid drie en vier is de bepaling opgenomen dat slechts een beschrijving of bescheiden als bewijs kunnen dienen om in geval van geschil aan te tonen dat goederen buiten de gemeenschap vallen op grond van een uitsluitingsclausule bij een gift of uiterste wilsbeschikking, dan wel via belegging of wederbelegging voor zodanige goederen in de plaats zijn getreden. Wetsvoorstel 33 987 gaat uit van huidig art. 1:96 lid 5 BW. Hierin is bepaald dat de echtgenoot die een schuldeiser tegenwerpt dat een goed waarop deze verhaal zoekt niet behoort tot de gemeenschap, daarvan de bewijslast draagt. Hiermee zijn lid drie en vier van art. 61 Fw overbodig. Daarnaast komt lid vijf te vervallen, omdat de achtergrond van dit lid is dat de gehuwde man ten tijde van het ontstaan van de Faillissementswet in beginsel ook over de privégoederen van zijn vrouw het bestuur uitoefende. En tegenwoordig bestaat voor deze regel onvoldoende grond. In het wetsvoorstel wordt ook voorgesteld om het zesde lid te schrappen. Dit lid bevat de bepaling dat voor persoonlijke schuldvorderingen, de echtgenoot van de gefailleerde als schuldeiser optreedt. Initiatiefnemers zijn van mening dat het al vanzelf spreekt dat deze echtgenoot geen afwijkende positie inneemt ten opzichte van andere schuldeisers. Vandaar dat deze bepaling niet in de wet hoeft te worden opgenomen en wordt voorgesteld deze te schrappen.⁷⁹

4.8 Geregistreerd partnerschap

Art. 1:80b BW bepaalt dat de titels 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek van overeenkomstige toepassing zijn op het geregistreerd partnerschap, met uitzondering van het omtrent scheiding van tafel en bed bepaalde. Het gaat hier om regels met betrekking tot het basishuwelijksgoederenstelsel en het opstellen van huwelijkse voorwaarden. Wetsvoorstel 33 987 zal dus ook van toepassing zijn op het geregistreerd partnerschap.⁸⁰

4.9 Overgangsrecht

De hoofdregel van het overgangsrecht is onmiddellijke werking. Dit zou inhouden dat indien Wetsvoorstel 33 987 wordt ingevoerd, deze bepalingen van toepassing zijn op situaties die zich voordoen na haar inwerkingtreding, maar ook op situaties die reeds bij haar inwerkingtreding bestaan. In dit geval worden de rechtsgevolgen van het wetsvoorstel verbonden aan rechtsfeiten van vóór de inwerkingtreding.⁸¹ Initiatiefnemers van Wetsvoorstel 33 987 hebben echter niet voor de onmiddellijke werking gekozen, maar voor de

⁷⁸ Lieber 2014, p. 1141.

⁷⁹ Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 6 p. 20 (MvT).

⁸⁰ Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 8, p. 6 (MvT).

⁸¹ Kamerstukken I 1999-2000, 25 900, nr. 87, p. 4.

eerbiedigende werking. Deze werking houdt in dat enkel de echtgenoten die na inwerkingtreding van de wet trouwen of in hun huwelijkse voorwaarden het huwelijksvermogensregime wijzigen, onder de werking van de bepalingen van Wetsvoorstel 33 987 vallen. De wijzigingen in het recht hebben dus alleen gevolgen voor nieuwe gevallen, na de inwerkingtreding. Er is hiervoor gekozen uit een oogpunt van rechtszekerheid. De onmiddellijke werking zou een te ingrijpende wijziging van de tussen echtgenoten bestaande gemeenschap van goederen met zich meebrengen. Het nieuwe art. 1:94 BW is dus niet van toepassing op een gemeenschap van goederen die is ontstaan vóór de inwerkingtreding van het wetsvoorstel. Hierdoor is het volgens initiatiefnemers niet nodig om voor art. 1:95 BW, inzake het voorhuwelijkse ondernemingsvermogen, overgangsrecht op te nemen. Deze bepaling gaat namelijk pas gelden als gevolg van art. 1:94 BW. Ook voor nieuwe uitsluitingsclausules is het nieuwe recht van toepassing. Daarnaast geldt de eerbiedigende werking ook voor art. 1:96 lid 7 BW. Het is volgens initiatiefnemers onwenselijk om de draagplicht voor schulden in bestaande gemeenschappen te wijzigen. Het recht van vóór de inwerkingtreding zal blijven gelden op schulden die vóór de inwerkingtreding zijn ontstaan. Maar is een schuld ontstaan na de inwerkingtreding van het wetsvoorstel in een gemeenschap van goederen die vóór de inwerkingtreding is opgericht, dan heeft het wetsvoorstel wel directe gelding. De faillissementen die vóór de inwerkingtreding zijn uitgesproken, vallen ook niet onder de nieuwe voorgestelde wijzigingen van art. 61 Fw op grond van de eerbiedigende werking. Mochten echtgenoten die ten tijde van de inwerkingtreding van het Wetsvoorstel 33 987 in algehele gemeenschap van goederen zijn gehuwd, maar zij ook de beperkte gemeenschap wensen, dan hebben zij de mogelijkheid om op grond van art. 1:99 lid 1 sub g jo. art. 1:120 lid 1 BW huwelijkse voorwaarden op te maken waarin de regels van de beperkte gemeenschap van goederen van toepassing worden verklaard.⁸²

⁸² *Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 6, p. 20 (MvT).*

5. De huidige praktijk

Om te kunnen bepalen welke gevolgen Wetsvoorstel 33 987 heeft voor de advisering van cliënten die willen gaan trouwen of cliënten die hun gemeenschap van goederen willen omzetten in huwelijkse voorwaarden, moet eerst de huidige werkwijze in kaart worden gebracht. Tevens worden de inhoudelijke bepalingen van de huidige akten van huwelijkse voorwaarden uiteengezet. Hiervoor zijn de volgende stappen ondernomen:

- het houden van interviews met de twee kandidaat-notarissen van de sectie Personen- en Familierecht, mevrouw mr. C.A. van Mierlo-Smits en mevrouw mr. F.J. Kool;
- het bestuderen van Praktijkhandboek Notariaat Familievermogensrecht, waarin het proces wordt weergegeven dat de behandelaar (kandidaat-notaris) moet doorlopen om het proces van het opmaken van huwelijkse voorwaarden te begeleiden;
- het bestuderen van de akten van huwelijkse voorwaarden die binnen Aitton notarissen worden gebruikt.

5.1 Huidige werkproces inzake advisering

In deze paragraaf wordt het proces van de advisering van cliënten die willen gaan trouwen, uiteengezet. Om de huidige werkwijze van Aitton notarissen in kaart te kunnen brengen, zijn interviews gehouden met de twee kandidaat-notarissen van de sectie Personen- en Familierecht, mevrouw mr. C.A. van Mierlo-Smits en mevrouw mr. F.J. Kool. Deze interviews zijn in bijlage A uitgewerkt. Tevens is gebruik gemaakt van Praktijkhandboek Notariaat Familievermogensrecht, waarin het proces wordt weergegeven dat de (kandidaat-)notaris moet doorlopen om dit adviesgesprek te begeleiden.⁸³ Hieronder volgt een korte toelichting op het huidige werkproces met betrekking tot het opmaken van huwelijkse voorwaarden.

Aanstaande echtgenoten die niet volgens de wettelijke gemeenschap van goederen willen trouwen of echtgenoten die hun gemeenschap van goederen willen omzetten naar huwelijkse voorwaarden (hierna: cliënten), gaan naar de notaris voor advies en voor het opmaken van de huwelijkse voorwaarden. Om de wensen van cliënten vast te leggen in huwelijkse voorwaarden, wordt een aantal stappen doorlopen. Cliënten komen eerst op kantoor voor een kennismakingsgesprek. Voorafgaand aan dit gesprek is al contact geweest (telefonisch en/of digitaal) tussen het notariskantoor en de cliënt, waarin om algemene gegevens van de cliënt is gevraagd en eventueel een aantal belangrijke documenten is uitgewisseld, zoals een kopie van een samenlevingsovereenkomst. Tijdens het eerste gesprek worden de volgende onderdelen besproken:

- het inventariseren van relevante gegevens;
- het verstrekken van informatie over het Nederlandse huwelijksvermogensrecht;
- het aanreiken van mogelijkheden;
- het formuleren van vragen ter overdenking door partijen;
- het maken van afspraken ter afronding.

Deze volgorde is niet bepalend, vaak lopen deze onderdelen door elkaar tijdens het adviesgesprek.

Ten eerste zet de behandelaar het wettelijke stelsel en het stelsel van koude uitsluiting uiteen, dit zijn namelijk de twee uiterste mogelijkheden in het huwelijksvermogensrecht. Op deze wijze krijgen cliënten inzicht in alle mogelijkheden voor invulling van hun huwelijkse voorwaarden. Cliënten wordt verteld dat bij de wettelijke gemeenschap van goederen alle goederen die bij de aanvang van de gemeenschap aanwezig zijn en alle goederen die tijdens de gemeenschap zullen worden verkregen, in de gemeenschap vallen. Hier vallen ook schulden onder, waaronder eventuele studieschulden. Tevens mogen voor privéschulden van de ene echtgenoot, gemeenschapsgoederen worden uitgewonnen door de schuldeisers. Het vermogen van de andere echtgenoot is dus ook verhaalbaar, met

⁸³ Blankman e.a. 2015, p. 193-292.

uitzondering van verknochte goederen en goederen die zijn verkregen onder een uitsluitingsclausule. Na ontbinding van het huwelijk hebben de echtgenoten een gelijk aandeel in de ontbonden gemeenschap. Ook na ontbinding is een echtgenoot hoofdelijk aansprakelijk voor gemeenschapsschulden die door de andere echtgenoot zijn aangegaan. In de meeste gevallen komt hier naar voren dat cliënten dit niet wensen. De meeste cliënten die een notaris bezoeken voor advies inzake het huwelijksvermogensrecht, weten al dat zij niet in gemeenschap van goederen willen trouwen. Hoe zij de huwelijksvoorwaarden kunnen en willen invullen, weten ze echter nog niet. Het tegenovergestelde van de wettelijke gemeenschap van goederen is de koude uitsluiting. Dit houdt in dat echtgenoten hun inkomsten en eigendom niet met elkaar delen. Alle soorten gemeenschap zijn dus uitgesloten en er vindt geen verrekening plaats. Cliënten weten nu dat ze niet alles samen willen delen. Nu kan er vanuit het stelsel van koude uitsluiting stapsgewijs worden nagegaan wat echtgenoten wel met elkaar willen delen. De persoonlijke omstandigheden van cliënten zijn erg belangrijk en bepalend voor de inhoud van de huwelijksvoorwaarden. Cliënten kunnen bijvoorbeeld al een tijdje samen hebben gewoond of al een eerder huwelijk achter de rug hebben. Elke situatie is verschillend en de inhoud van huwelijksvoorwaarden moet aansluiten op de betreffende situatie. Om de persoonlijke omstandigheden duidelijk in kaart te brengen, moet de behandelaar veel vragen stellen. Zo moeten onder andere de volgende zaken duidelijk zijn:

- 1. Huis:** Hebben cliënten samen een huis/heeft één van de cliënten een eigen huis/zijn cliënten van plan samen een huis te kopen? Willen cliënten dat dit huis binnen of buiten de gemeenschap valt? Komt dit huis op naam van beide echtgenoten te staan of op naam van één van de echtgenoten? En heeft de andere echtgenoot dan recht op de helft van de waarde van het huis of bijvoorbeeld op de helft van de waardevermeerdering tijdens het huwelijk?
- 2. Onderneming:** Hebben cliënten samen een onderneming, bijvoorbeeld in de vorm van een eenmanszaak of ingebracht in een B.V./ heeft één van de cliënten een eigen onderneming/zijn cliënten van plan samen een onderneming te starten? Behoort deze onderneming tot het gemeenschappelijk vermogen? Dit is van belang om te weten, in verband met de mogelijkheid van verhaal op gemeenschapsgoederen en de bestuurdersaansprakelijkheid. Daarnaast moet in de huwelijksvoorwaarden worden opgenomen of dit inkomen onder het begrip inkomsten valt, in verband met de regeling van de kosten van de huishouding en eventuele verrekenbedingen.
- 3. Erfrechtelijke verkrijgingen/giften:** Hebben cliënten erfrechtelijke verkrijgingen of giften ontvangen/verwachten cliënten erfrechtelijke verkrijgingen of giften te ontvangen? Willen zij dat dit binnen of buiten de gemeenschap valt? En wat als met dit geld wordt geïnvesteerd in een gemeenschappelijk goed? Onder welk vermogen valt dit goed dan? Willen zij een vergoedingsrecht opnemen in de huwelijksvoorwaarden indien met dit geld wordt geïnvesteerd? Is de hoogte van deze vergoeding gelijk aan het nominale bedrag of aan de waarde ten tijde van echtscheiding? Als er sprake is van een uitsluitingsclausule, dan heeft deze altijd voorrang ook al wordt er in de huwelijksvoorwaarden anders bepaald.
- 4. Inboedel:** Bestaat er al inboedel? Willen cliënten dat de inboedel gemeenschappelijk of privé vermogen wordt? Moet er een staat van aanbrengsten worden opgemaakt?
- 5. Auto's:** Onder welk vermogen vallen aanwezige of toekomstige auto's?
- 6. Bankrekeningen:** En hoe zit het met huidige en toekomstige bankrekeningen? Zijn/worden deze privé of gemeenschappelijk?
- 7. Pensioen:** Wordt het pensioen dat vóór het huwelijk en/of pensioen dat tijdens het huwelijk wordt opgebouwd, na echtscheiding in de verrekening betrokken? Of besluiten cliënten dat pensioen helemaal niet wordt verrekend? Het pensioen dat tijdens het huwelijk is opgebouwd, valt onder de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding. Deze wet regelt in Nederland de verdeling van ouderdomspensioen bij echtscheiding. In huwelijksvoorwaarden kunnen echtgenoten bepalen dat de toepassing van deze wet wordt uitgesloten. Zij kunnen bepalen dat ook voorhuwelijks pensioen wordt verevend,

pensioen helemaal niet wordt verevend of dat er een andere verhouding met betrekking tot de verevening plaatsvindt.

- 8. Finaal verrekenbeding:** Willen cliënten een finaal verrekenbeding in hun huwelijkse voorwaarden opnemen en wordt dan een aantal goederen van deze verrekening uitgesloten?
- 9. Kinderen:** Hebben cliënten kinderen/een kindervens? Dit is van belang om te weten, aangezien het vaak voorkomt dat één van de echtgenoten dan minder gaat werken. De andere echtgenoot bouwt steeds meer vermogen op tijdens het huwelijk en de thuisblijvende echtgenoot niet. In geval van koude uitsluiting wordt na echtscheiding niets verrekend. Dit kan inhouden dat de thuisblijvende echtgenoot niet in staat zal zijn voor zichzelf te zorgen. In dit geval wordt vaak besloten dat het pensioen dat gedurende het huwelijk is opgebouwd, de waarde van het huis en spaartegoeden worden verrekend. Tevens is dit relevant bij het bepalen van de verdeling van de kosten van de kinderen. Valt dit onder de kosten van de huishouding?

Wanneer de persoonlijke omstandigheden van cliënten in kaart zijn gebracht, moet de opdracht worden bevestigd en schriftelijk worden vastgelegd. De behandelaar maakt vervolgens een vertaalslag naar de huwelijkse voorwaarden. Zij maakt een opzet zoals zij denkt dat die het beste past bij de cliënten. Hierbij doet zij een aantal voorstellen om te toetsen of daarin de uitgangspunten op correcte wijze tot uitdrukking zijn gekomen. In sommige gevallen hebben cliënten meer tijd nodig om de informatie te verwerken en zij kunnen dan thuis de nieuwe informatie rustig op zich in laten werken. Vervolgens worden er afspraken gemaakt over het verdere verloop van de procedure. Het gaat hier vooral om het vaststellen van het tijdspad waarbinnen cliënten aanvullende gegevens zullen verstrekken en binnen welke tijd de behandelaar de ontwerpakte met de toelichting zal aanleveren. Het is aan de behandelaar om de cliënten duidelijk aan te geven welke werkzaamheden verricht moeten worden en welke kosten daarvoor in rekening zullen worden gebracht. Nadat eventueel nog een (telefonisch) vervolgesprek heeft plaatsgevonden, kan de akte van huwelijkse voorwaarden worden gepasseerd. De behandelaar zal samen met cliënten de tekst van de akte doorlopen, toelichten en overtuigt zich er van dat hun bedoelingen correct zijn weergegeven. Zodra dit het geval is, kan de akte door cliënten en de notaris worden ondertekend en is de akte verleden. De notaris zal de akte van huwelijkse voorwaarden in het huwelijksgoederenregister inschrijven ter griffie van de rechtbank binnen het rechtsgebied waar het huwelijk wordt voltrokken.

5.2 Huidige huwelijkse voorwaarden

Wanneer echtgenoten trouwen, trouwen zij van rechtswege in gemeenschap van goederen waarin alle bezittingen en schulden gemeenschappelijk worden. In de wet is echter wel een aantal uitzonderingen hierop gemaakt. Door bij de notaris huwelijkse voorwaarden op te maken, kan men afwijken van de wettelijke gemeenschap van goederen. Hierin regelen zij hun vermogensrechtelijke gevolgen van hun voorgenomen huwelijk. Een aantal voorbeelden van huwelijkse voorwaarden kwam al in paragraaf 2.3.1 aan bod, maar er zijn nog meer mogelijkheden voor echtgenoten om hun huwelijkse voorwaarden in te vullen. Bij Aitton notarissen worden veelal de volgende huwelijkse voorwaarden gehanteerd.

5.2.1 Uitsluiting van elke gemeenschap

In dit geval sluiten echtgenoten elke gemeenschap van goederen uit, zoals naar voren is gekomen in paragraaf 2.3.1.1. Dit is de zuivere koude uitsluiting. Er bestaan tijdens het huwelijk alleen twee privévermogens van beide partners afzonderlijk en ieder van de echtgenoten heeft het bestuur over zijn goederen. Indien er een geschil bestaat over de vraag aan wie bepaalde goederen toebehoren die niet onder de werking van een bewijsovereenkomst vallen en echtgenoten hier geen bewijs voor kunnen leveren, worden deze goederen geacht voor de helft aan ieder van de echtgenoten te behoren. Is een bedrag of waarde ten behoeve van de ene echtgenoot onttrokken aan het vermogen van de andere echtgenoot, dan heeft die echtgenoot een vergoedingsrecht jegens de andere echtgenoot.

Echtgenoten kunnen zelf bepalen wat onder inkomen wordt verstaan en wat eventueel in mindering wordt gebracht op dit inkomen, zoals de kosten voor levensonderhoud van een gewezen echtgenoot. Het inkomen moet worden vastgelegd, omdat de kosten van de gemeenschappelijke huishouding door de echtgenoten worden gedragen naar evenredigheid van ieders inkomen. Echtgenoten kunnen echter ook een andere regeling treffen met betrekking tot de kosten van de gemeenschappelijke huishouding. Daarnaast wordt bepaald wat onder de kosten van de huishouding valt. Na ontbinding van het huwelijk vindt er geen verdeling plaats, behoudens goederen die door echtgenoten in gezamenlijk eigendom zijn verkregen. Echtgenoten hebben de mogelijkheid om in deze vorm van huwelijkse voorwaarden op te nemen dat ouderdomspensioen en overige oudedagsvoorzieningen wel, niet of in een andere verhouding worden verrekend bij echtscheiding conform de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding.

5.2.2 Gemeenschap van inboedel, overigens uitsluiting van elke gemeenschap

Gemeenschappelijk is hier enkel de inboedel. Overige bezittingen en schulden blijven privé. Tot de gemeenschap van inboedel behoren huisraad en hetgeen dient tot stoffering en meubilering van de woning of woningen van de echtgenoten, de vakantiewoningen daaronder begrepen. De kosten van aanschaf van de inboedel komen als kosten van de huishouding ten laste van de echtgenoten. Ook hier worden bepalingen opgenomen zoals is uitgelegd in paragraaf 5.2.1 met betrekking tot de geschillenregeling, vergoedingsrechten, het inkomen, de kosten van de huishouding, regels inzake het bestuur en het wel, niet of in een andere verhouding verrekenen van het pensioen of oudedagsvoorzieningen conform de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding. Na ontbinding van het huwelijk wordt de inboedel verdeeld, alsmede goederen die door echtgenoten in gezamenlijk eigendom zijn verkregen. Als de gemeenschap wordt ontbonden door het overlijden van een echtgenoot, worden alle gemeenschappelijke zaken toegedeeld aan de langstlevende echtgenoot conform het in de huwelijkse voorwaarden opgenomen verblijfsbeding.

5.2.3 Uitsluiting van elke gemeenschap, verrekening van inkomsten

Echtgenoten sluiten elke gemeenschap van goederen uit. Alleen hetgeen jaarlijks van hun inkomen resteert na betaling van de kosten van de huishouding, zullen de echtgenoten met elkaar verrekenen. Wat onder het inkomen wordt verstaan en wanneer deze inkomsten worden verrekend, bepalen echtgenoten in de huwelijkse voorwaarden. Daarnaast wordt opgenomen wat onder de kosten van de huishouding valt, een geschillenregeling, vergoedingsrechten, regels inzake het bestuur en het wel, niet of in een andere verhouding verrekenen van pensioen of oudedagsvoorzieningen bij echtscheiding conform de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding. Na ontbinding van het huwelijk vindt er geen verdeling plaats, behoudens goederen die door echtgenoten in gezamenlijk eigendom zijn verkregen.

5.2.4 Gemeenschap van inboedel, overigens uitsluiting van elke gemeenschap, verrekening van inkomsten

In dit geval sluiten echtgenoten elke gemeenschap van goederen uit, maar is enkel de inboedel gemeenschappelijk. Tevens verrekenen echtgenoten hetgeen jaarlijks van hun inkomen resteert na betaling van de kosten van de huishouding. Wat onder het inkomen wordt verstaan en wanneer deze inkomsten moeten worden verrekend, kunnen echtgenoten zelf bepalen in hun huwelijkse voorwaarden. Daarnaast moet er worden opgenomen wat onder de kosten van de huishouding valt, de geschillenregeling, vergoedingsrechten, regels inzake het bestuur en het wel, niet of in een andere verhouding verevenen van pensioen of oudedagsvoorzieningen conform de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding. Na ontbinding van het huwelijk dient de gemeenschap van inboedel te worden verdeeld, alsmede goederen die door echtgenoten in gezamenlijk eigendom zijn verkregen.

5.2.5 Uitsluiting van elke gemeenschap, verrekening van inkomsten, beperkte verrekening bij scheiding, volledige verrekening bij overlijden

Echtgenoten bepalen in deze huwelijkse voorwaarden dat er geen enkele gemeenschap van goederen zal bestaan, maar dat zij wel hun inkomsten verrekenen. Wat onder het inkomen wordt verstaan en wanneer deze inkomsten moeten worden verrekend, kunnen echtgenoten zelf bepalen in hun huwelijkse voorwaarden. Daarnaast moet er worden opgenomen wat onder de kosten van de huishouding valt, de geschillenregeling, vergoedingsrechten, regels inzake het bestuur en het wel, niet of in een andere verhouding verevenen van pensioen of oudedagsvoorzieningen conform de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding. Bij ontbinding van het huwelijk door echtscheiding vindt een verrekening plaats van de vermeerdering van beide vermogens die heeft plaatsgevonden tijdens het huwelijk. Indien het huwelijk eindigt door overlijden zal een volledige verrekening plaatsvinden tussen echtgenoten. Dit houdt in dat er wordt afgerekend alsof de echtgenoten in wettelijke gemeenschap van goederen waren getrouwd. Een dergelijk finaal verrekenbeding bij overlijden kan een besparing van erfbelasting opleveren.

5.2.6 Gemeenschap van goederen, mogelijkheid van privégoederen van echtgenoten

In deze huwelijkse voorwaarden wordt geregeld dat tussen echtgenoten een wettelijke gemeenschap van goederen bestaat, maar dat echtgenoten ook ieder privégoederen kunnen hebben. Welke goederen dit zijn, kunnen echtgenoten in hun huwelijkse voorwaarden bepalen. Dit zijn veelal de goederen en schulden die op de staat van aanbrengsten staan vermeld en vermogen verkregen krachtens erfrecht of schenking. Tevens wordt opgenomen wat onder de kosten van de huishouding valt, vergoedingsrechten, regels inzake het bestuur en het wel, niet of in een andere verhouding verevenen van pensioen of oudedagsvoorzieningen conform de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding. Na ontbinding van het huwelijk vindt er een verdeling plaats van de gemeenschap van goederen.

5.2.7 Opheffing wettelijke gemeenschap, huwelijkse voorwaarden staande huwelijk

Deze huwelijkse voorwaarden worden opgesteld als echtgenoten in gemeenschap van goederen zijn getrouwd, maar zij deze willen omzetten in huwelijkse voorwaarden. De bestaande gemeenschap van goederen zal met ingang van de huwelijkse voorwaarden worden ontbonden en deze wordt tussen de echtgenoten verdeeld. Zij stellen zich jegens de schuldeisers hoofdelijk aansprakelijk voor alle schulden van de gemeenschap die er op dat moment zijn. Zij kunnen zelf bepalen hoe zij hun huwelijkse voorwaarden invullen en daarbij hebben zij de keuze uit eerdergenoemde voorwaarden.

5.2.8 Opheffing huwelijkse voorwaarden, invoering wettelijke gemeenschap

Het is ook mogelijk voor echtgenoten die onder huwelijkse voorwaarden zijn getrouwd, hun huwelijkse voorwaarden om te laten zetten in de wettelijke gemeenschap van goederen. Dit kwam al eerder aan bod in paragraaf 2.3.1.4. In dit geval worden de huwelijkse voorwaarden opgeheven en gaan de regels van de wettelijke gemeenschap van goederen gelden. Dit moet wel in een akte van huwelijkse voorwaarden worden opgenomen. In de huwelijkse voorwaarden kunnen echtgenoten wel opnemen dat bepaalde goederen van de gemeenschap zijn uitgesloten.

5.2.9 Staat van aanbrengsten

Zoals in paragraaf 2.3.3 naar voren is gekomen, is het mogelijk voor echtgenoten die onder huwelijkse voorwaarden zijn getrouwd een staat van aanbrengsten op te stellen. Dit is een lijst van alle goederen en schulden die echtgenoten hebben ten tijde van het aangaan van het huwelijk. In geval van ontbinding van het huwelijk hoeven deze goederen en schulden niet gedeeld te worden met de andere echtgenoot. De staat van aanbrengsten wordt aan de huwelijkse voorwaarden gehecht.

6. Conclusies en aanbevelingen

De centrale vraag van dit onderzoeksrapport is: *Op welke wijze dient de advisering door de medewerkers van Aitton notarissen aan hun cliënten die gaan trouwen te worden aangepast, ten gevolge van Wetsvoorstel 33 987 (beperking gemeenschap van goederen)?* In paragraaf 6.1 wordt antwoord gegeven op de deelvragen. Aan de hand van deze antwoorden kan de centrale vraag worden beantwoord en kan worden vastgesteld welke wijzigingen Aitton notarissen zal moeten doorvoeren na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987. Dit zijn tevens de aanbevelingen aan Aitton notarissen en dit wordt in paragraaf 6.2 behandeld.

6.1 Conclusies deelvragen

Voorafgaand aan het onderzoek is een aantal deelvragen opgesteld. Door beantwoording van deze deelvragen is kennis verkregen die nodig is om de centrale vraag te kunnen beantwoorden. Deze deelvragen zijn per hoofdstuk uitgewerkt. De conclusies die daar uit voortkomen, zullen in de volgende paragrafen uiteen worden gezet.

6.1.1 Conclusie hoofdstuk 2

Deelvraag 1: Op welke wijze is het huwelijksvermogensregime op dit moment in de wet geregeld?

In Nederland geldt de wettelijke gemeenschap van goederen als basisstelsel van het huwelijksvermogensregime. In deze gemeenschap vallen alle goederen en schulden die bij aanvang van de gemeenschap aanwezig zijn en die tijdens de gemeenschap worden verkregen, met uitzondering van een aantal goederen en schulden. Met een uitsluitingsclausule kan een erflater bepalen dat hetgeen hij nalaat, niet in de huwelijksgemeenschap valt. De regels van zaaksvervanging bepalen of het verkregen goed onder het gemeenschaps- of het privévermogen van één van de echtgenoten valt. Echtgenoten zijn gezamenlijk bevoegd tot het bestuur over gemeenschapsgoederen en zij zijn alleen zelf bestuursbevoegd over eigen privégoederen. Voor privéschulden mogen ook gemeenschapsgoederen worden uitgewonnen, tenzij de andere echtgenoot eigen goederen aanwijst van de echtgenoot die schuldenaar is die voldoende verhaal bieden. Of het ondernemingsvermogen in de gemeenschap valt, hangt af van de vorm van de onderneming. Valt dit vermogen wel in de gemeenschap, dan moeten de winsten en verliezen van de onderneming van één van de echtgenoten samen worden gedeeld. Na ontbinding van de gemeenschap worden alle goederen die tot de gemeenschap behoren, verdeeld onder de echtgenoten. De echtgenoten zijn na ontbinding van de gemeenschap aansprakelijk voor de gemeenschapsschulden, waarvoor ze vóór ontbinding al aansprakelijk waren. Een echtgenoot is dan tevens hoofdelijk aansprakelijk voor gemeenschapsschulden, die door de andere echtgenoot zijn aangegaan. Dit verhaal is wel beperkt tot hetgeen hij uit hoofde van verdeling heeft verkregen. Indien echtgenoten zijn getrouwd in gemeenschap van goederen en sprake is geweest van een misverstand, dan hebben zij de mogelijkheid om de gemeenschap van goederen om te laten zetten in huwelijksvoorwaarden zonder dat hiervoor schenkbelasting is vereist. Door het sluiten van huwelijksvoorwaarden, kunnen echtgenoten afwijken van de wettelijke gemeenschap van goederen. Echtgenoten hebben veel vrijheid in het opstellen van huwelijksvoorwaarden. Zij kunnen onder andere kiezen voor de zuivere koude uitsluiting, een verrekenstelsel of een beperkte gemeenschap. Op welke goederen schuldeisers zich mogen verhalen, hangt af van het stelsel van huwelijksvoorwaarden. De staat van aanbrengsten is een lijst waarop staat welke goederen en schulden beide echtgenoten hebben ten tijde van het aangaan van het huwelijk en die privévermogen blijven. Voor een huwelijk met internationale aspecten, bepaalt in Nederland het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978 welk recht van toepassing indien echtgenoten geen rechtskeuze hebben gemaakt. Het huwelijk op vier verschillende gronden worden ontbonden.

6.1.2 Conclusie hoofdstuk 3

Deelvraag 2: Wat is de ontstaansgeschiedenis van Wetsvoorstel 33 987?

Per 1 januari 1998 is het geregistreerd partnerschap ingevoerd. Met deze invoering werd beoogd dat tegemoet werd gekomen aan partners van hetzelfde geslacht die niet mochten trouwen volgens de wet. Tevens werd tegemoet gekomen aan partners van verschillend geslacht die niet wilden trouwen, maar wel hun duurzame lotsverbondenheid wettelijk wilden vastleggen. Naar aanleiding van de invoering van het geregistreerd partnerschap moesten de regels in titel 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek worden aangepast. Deze titels zijn namelijk van overeenkomstige toepassing verklaard op het geregistreerd partnerschap. Dit is gerealiseerd na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 27 084 in 2001, de eerste tranche van het wetgevingsproces om het huwelijksvermogensrecht in Nederland te moderniseren. De tweede tranche is in 2002 voltooid. Het betreft hier algemene regels voor verrekenbedingen in huwelijkse voorwaarden die ervoor moesten zorgen dat de rechtsonzekerheid werd weggenomen, die ontstond als een periodiek verrekensysteem niet werd nagekomen. Tot slot is in 2003 Wetsvoorstel 28 867 in de Tweede Kamer ingediend. Dit is de derde tranche en dit betreft de aanpassing van de wettelijke gemeenschap van goederen. Beoogd werd om verkrijgingen ingevolge gift of krachtens erfrecht van rechtswege buiten de gemeenschap te laten vallen en dit dus privévermogen van de ontvangende echtgenoot te laten. Met het voorstel werd volgens initiatiefnemers aansluiting gezocht bij de wens van het overgrote deel van de testateurs en aanstaande echtgenoten. In 2008 is een amendement ingediend en aangenomen waardoor werd bepaald dat erfenissen en schenkingen wel van rechtswege deel uitmaken van de wettelijke goederengemeenschap. Door dit amendement is de kern van het wetsvoorstel tenietgedaan en is het stelsel van wettelijke gemeenschap van goederen vrijwel geheel ongewijzigd gebleven. In de praktijk is veel kritiek geuit op dit aangenomen amendement. Op 11 juli 2014 is Wetsvoorstel 33 987 ingediend en dat is gebaseerd op het onderdeel van Wetsvoorstel 28 867 dat door het amendement Anker niet is doorgevoerd, namelijk de beperkte gemeenschap van goederen als basisstelsel van het huwelijksvermogensrecht. Voor dit wetsvoorstel worden redenen aangedragen die ook ten grondslag lagen aan Wetsvoorstel 28 867. Tevens wordt aangedragen dat in de meeste huwelijkse voorwaarden ten minste het voorhuwelijks vermogen, de erfrechtelijke verkrijgingen en de giften van de boedelmenging zijn uitgesloten. Op dit punt sluit het wetsvoorstel aan op de gebruikelijke huwelijksvoorwaardenpraktijk. In verschillende onderzoeken is naar voren gekomen dat de meeste mensen in Nederland het normaal vinden dat zij na echtscheiding alleen datgene verdelen wat zij gemeenschappelijk hebben opgebouwd tijdens het huwelijk. Initiatiefnemers van Wetsvoorstel 33 987 willen door het van rechtswege buiten de gemeenschap van goederen laten vallen van het voorhuwelijks vermogen, schenkingen en erfenissen, hier aan tegemoet komen.

6.1.3 Conclusie hoofdstuk 4

Deelvraag 3: Welke wijzigingen zullen worden doorgevoerd naar aanleiding van Wetsvoorstel 33 987 (beperking van de gemeenschap van goederen)?

Wetsvoorstel 33 987 beoogt de beperkte gemeenschap alsnog als basisstelsel voor het huwelijksvermogensrecht in te voeren. Als dit wetsvoorstel in werking treedt, brengt dit verschillende wijzigingen met zich mee. De belangrijkste wijziging betreft de omvang van de gemeenschap. Alleen wat beide echtgenoten tijdens het huwelijk opbouwen, behoort tot de gemeenschap. Het voorhuwelijks vermogen, de erfrechtelijke verkrijgingen en de giften zijn van de boedelmenging uitgesloten. Vanwege het feit dat het voorhuwelijks vermogen buiten de gemeenschap komt te vallen, wordt tegemoet gekomen aan een aantal onwenselijke situaties die zich voordoen met het huidige wettelijke stelsel. Het gaat hier om het gemeenschappelijk worden van voorhuwelijks schulden, ongewenste vermogensverschuivingen wanneer ouderen met veel vermogen opnieuw trouwen en het alsnog moeten opmaken van huwelijkse voorwaarden indien echtgenoten wegens een misverstand in gemeenschap van goederen zijn getrouwd. Het van rechtswege buiten de gemeenschap laten vallen van erfrechtelijke verkrijgingen zorgt niet voor een daling van het aantal op te maken testamenten, aangezien een uitsluitingsclausule niet overbodig wordt na

inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987 en er meerdere gronden zijn om huwelijkse voorwaarden op te maken. Mochten testateurs wel aan beide echtgenoten willen nalaten, dan wordt een nieuwe voorziening ingevoerd: de insluitingsclausule. Aangezien na inwerkingtreding van het wetsvoorstel vier verschillende vermogens zullen ontstaan, zal de bewijslevering meer inspanning vergen van de echtgenoten. Administreren is namelijk wel noodzakelijk om zekerheid te verschaffen dat bepaalde goederen nooit in de gemeenschap zullen vallen. Ook is van de gemeenschap uitgesloten het voorhuwelijks ondernemingsvermogen, ondernemingsvermogen dat is geërfd of krachtens gift of verblijvingsbeding is verkregen. Wanneer ondernemingsvermogen buiten de gemeenschap valt, komen vergoedingen ten bedrage van de winsten en verliezen van de onderneming, voor zover deze in het maatschappelijk verkeer als redelijk worden beschouwd, ten bate of ten laste van de gemeenschap. Verder regelt het wetsvoorstel het verhaal van privéschuldeisers op gemeenschapsgoederen en de mate waarin echtgenoten de schulden bij ontbinding van de gemeenschap moeten dragen. Tot slot komt een aantal leden van art. 61 Fw te vervallen, aangezien deze overbodig worden geacht door de initiatiefnemers van Wetsvoorstel 33 987.

6.1.4 Conclusie hoofdstuk 5

Deelvraag 4: Wat zijn de huidige processen t.a.v. de advisering van cliënten die gaan trouwen binnen Aitton notarissen?

In hoofdstuk 5 zijn de huidige processen, met betrekking tot de advisering van cliënten die willen gaan trouwen, binnen Aitton notarissen in kaart gebracht. Naar aanleiding van interviews met de (kandidaat-)notarissen en het Praktijkhandboek Notariaat Familievermogensrecht is eerst het werkproces van de adviesgesprekken uiteengezet. Om de wensen van cliënten vast te leggen in huwelijkse voorwaarden, wordt een aantal stappen doorlopen. De (kandidaat-)notaris legt cliënten eerst de gevolgen van de wettelijke gemeenschap van goederen en de koude uitsluiting uit. Dit zijn namelijk de twee uiterste mogelijkheden in het huwelijksvermogensrecht. Bij de wettelijke gemeenschap van goederen worden alle bezittingen en schulden die voorafgaand aan het huwelijk en tijdens het huwelijk worden verkregen, gezamenlijk vermogen. Dit heeft onder andere gevolgen voor de verhaalbaarheid van schulden en de verrekening na ontbinding van het huwelijk. En bij de koude uitsluiting wordt elke vorm van gemeenschappelijk vermogen uitgesloten en vindt er geen verrekening plaats. Om de huwelijkse voorwaarden te laten aansluiten op de persoonlijke omstandigheden van cliënten, moeten veel zaken en wensen van cliënten in kaart worden gebracht. Hebben cliënten bij het aangaan van het huwelijk aangebrachte goederen en/of schulden? Zo ja, willen cliënten dat dit gezamenlijk vermogen of privé vermogen wordt? En hoe zit het met vermogen dat tijdens het huwelijk wordt verkregen, zoals ondernemingsvermogen of erfrechtelijke verkrijgingen? Wordt het pensioen dat vóór het huwelijk en/of pensioen dat tijdens het huwelijk wordt opgebouwd, na echtscheiding in de verrekening betrokken? Zodra dit duidelijk in kaart is gebracht, wordt dit vertaald naar huwelijkse voorwaarden en kan de akte van huwelijkse voorwaarden worden gepasseerd. Naast het adviesgesprek, zijn ook de huidige akten van huwelijkse voorwaarden uiteengezet. Bij Aitton notarissen wordt veelal gebruik gemaakt van acht soorten huwelijkse voorwaarden. Deze lopen uiteen van uitsluiting van elke gemeenschap tot aan het opheffen van huwelijkse voorwaarden en invoering van de wettelijke gemeenschap. In de huwelijkse voorwaarden kan onder andere worden opgenomen wat cliënten onder de kosten van de huishouding verstaan, een geschillenregeling en vergoedingsrechten. Tevens kunnen cliënten een staat van aanbrengsten opstellen. Dit is een lijst van alle goederen en schulden die cliënten hebben ten tijde van het aangaan van het huwelijk. Nu de huidige werkprocessen binnen Aitton notarissen met betrekking tot advisering van cliënten die gaan trouwen uiteen zijn gezet, kunnen deze processen worden getoetst aan de wijzigingen die Wetsvoorstel 33 987 met zich meebrengt. Dit komt in paragraaf 6.2 aan bod.

6.2 Conclusie centrale vraag

Door eventuele toekomstige veranderingen in het huwelijksvermogensrecht, zal de werkwijze van de (kandidaat-)notarissen van de sectie Personen- en Familierecht van Aitton notarissen met betrekking tot de advisering van cliënten die gaan trouwen en het opmaken van huwelijksvoorwaarden op een aantal punten wijzigen. Deze wijzigingen zullen moeten worden doorgevoerd om cliënten van een volledig advies te kunnen voorzien. Aan de hand van de antwoorden op de deelvragen zal in deze paragraaf worden getoetst wat het stelsel beperkte gemeenschap van goederen zal betekenen voor de huwelijksvoorwaardenpraktijk. De voorgestelde wijzigingen zullen worden uitgewerkt en toegelicht en hiermee wordt antwoord gegeven op de centrale vraag. Dit zijn tevens de aanbevelingen aan Aitton notarissen.

6.2.1 Wijzigingen in het adviesgesprek

Zoals naar voren kwam in paragraaf 5.1 zet de behandelaar eerst het wettelijke stelsel en het stelsel van koude uitsluiting uiteen. Wetsvoorstel 33 987 beoogt wijzigingen in het wettelijke stelsel. De uitleg van dit stelsel zal dus veranderen:

Indien cliënten geen huwelijksvoorwaarden opmaken, trouwen zij in gemeenschap van goederen. Hetgeen echtgenoten tijdens het huwelijk opbouwen, behoort tot de gemeenschap. Het voorhuwelijksvermogen (bezittingen en schulden), giften en erfenissen verkregen tijdens het huwelijk blijven voortaan privévermogen. Ondernemingsvermogen van één van de echtgenoten dat vóór het aangaan van het huwelijk al bestond of ondernemingsvermogen dat is geërfd, krachtens gift of een verblijvingsbeding zonder redelijke tegenprestatie is verkregen, valt ook buiten de gemeenschap. Alleen het vermogen dat tijdens het huwelijk wordt verkregen, valt binnen de gemeenschap. Als bij cliënten sprake is van een onderneming die buiten de gemeenschap valt, dan komen vergoedingen ten bedrage van de winsten en verliezen van de onderneming, voor zover deze in het maatschappelijk verkeer als redelijk worden beschouwd, ten bate of ten laste van de gemeenschap. Ontstaan er gemeenschapsschulden, dan mogen gemeenschapsschuldeisers zich verhalen op alle goederen van de gemeenschap. Privéschuldeisers mogen zich echter niet beroepen op de gehele gemeenschap, maar slechts op het aandeel van de schuldenaar in de gemeenschap (dus op de helft). Na ontbinding van het huwelijk hebben de echtgenoten een gelijk aandeel in de ontbonden gemeenschap. Ook na ontbinding ligt de draagplicht voor schulden van de gemeenschap voor een gelijk deel bij de echtgenoten. Is het saldo van de gemeenschap echter negatief en biedt de gemeenschap dus onvoldoende verhaal om de gemeenschapsschulden te voldoen, dan draagt de echtgenoot aan wiens zijde de schuld in de gemeenschap is gevallen deze schulden. Het stelsel van koude uitsluiting verandert niet na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987. De mogelijkheid om iedere gemeenschap van goederen uit te sluiten, blijft bestaan.

Om de persoonlijke omstandigheden van cliënten in kaart te brengen, stelt de behandelaar veel vragen. De volgende zaken veranderen echter na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987:

- 1. Huis:** Hebben cliënten samen een huis/heeft één van de cliënten een eigen huis/zijn cliënten van plan samen een huis te kopen? Willen cliënten dat dit huis binnen of buiten de gemeenschap valt? Vermogen dat tijdens het huwelijk wordt verkregen, valt namelijk op grond van de nieuwe wettelijke gemeenschap van goederen binnen de gemeenschap. En voorhuwelijksvermogen valt buiten de gemeenschap. Door middel van huwelijksvoorwaarden kan hiervan worden afgeweken. Komt dit huis op naam van beide echtgenoten te staan of op naam van één van de echtgenoten? En heeft de andere echtgenoot dan recht op de helft van de waarde van het huis of bijvoorbeeld op de helft van de waardevermeerdering tijdens het huwelijk?
- 2. Onderneming:** Hebben cliënten samen een onderneming/heeft één van de cliënten een eigen onderneming/zijn cliënten van plan samen een onderneming te starten? Na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987 valt het ondernemingsvermogen van één van

de echtgenoten dat vóór het aangaan van het huwelijk al bestond of ondernemingsvermogen dat is geërfd, krachtens gift of een verblijvingsbeding zonder redelijke tegenprestatie is verkregen, buiten de gemeenschap. Het is dan voor echtgenoten niet meer nodig om door middel van huwelijkse voorwaarden enkel te bereiken dat voorhuwelijks ondernemingsvermogen buiten de gemeenschap valt. Hiervoor voldoet de wettelijke regeling. Willen echtgenoten dat het ondernemingsvermogen dat tijdens het huwelijk wordt verkregen buiten de gemeenschap valt, dan is het opmaken van huwelijkse voorwaarden nog wel noodzakelijk. Dit geldt ook als cliënten er juist voor willen zorgen dat het totale ondernemingsvermogen (zowel vóór als tijdens het huwelijk verkregen) wel in de gemeenschap valt. Echtgenoten kunnen in de huwelijkse voorwaarden opnemen dat de volgende bepaling van de nieuwe wettelijke gemeenschap niet geldt: wanneer ondernemingsvermogen buiten de gemeenschap valt, vergoedingen ten bedrage van de winsten en verliezen van de onderneming, voor zover deze in het maatschappelijk verkeer als redelijk worden beschouwd, ten bate of ten laste van de gemeenschap komen. Deze bepaling wordt opgenomen in art. 1:95 lid 3 BW en dit artikel valt onder titel 7 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek. De bepalingen in titel 7 zijn niet van dwingend recht en men kan dus in huwelijkse voorwaarden afwijken van deze bepalingen.

3. **Erfrechtelijke verkrijgingen/giften:** Hebben cliënten erfrechtelijke verkrijgingen of giften ontvangen/verwachten cliënten erfrechtelijke verkrijgingen of giften te ontvangen? Willen zij dat dit binnen of buiten de gemeenschap valt? Wetsvoorstel 33 987 bepaalt dat erfrechtelijke verkrijgingen of giften verkregen tijdens het huwelijk, van rechtswege buiten de gemeenschap van goederen vallen. Zoals in paragraaf 4.2 naar voren is gekomen is het voor echtgenoten nog steeds van belang om in hun huwelijkse voorwaarden aan te geven dat zij erfenissen of schenkingen niet in de gemeenschap willen laten vallen, indien zij dit niet wensen. De nieuwe insluitingsclausule kan namelijk bepalen dat een erfrechtelijke verkrijging wel in de gemeenschap valt. Door in huwelijkse voorwaarden op te nemen dat erfenissen of schenkingen niet in de gemeenschap vallen, kan van de insluitingsclausule worden afgeweken.
4. **Inboedel:** Bestaat er al inboedel? Willen cliënten dat de inboedel gemeenschappelijk of privé vermogen wordt? Moet er een staat van aanbrengsten worden opgemaakt? Indien cliënten al samen hebben gewoond, kunnen zij voorafgaand aan hun huwelijk al inboedel hebben. Wetsvoorstel 33 987 bepaalt dat voorhuwelijks vermogen buiten de gemeenschap valt. In huwelijkse voorwaarden kunnen cliënten van deze bepaling afwijken en bepalen dat het wel in de gemeenschap valt. Tevens kunnen zij opnemen dat bepaalde goederen onder het privévermogen van één van de echtgenoten valt. Een staat van aanbrengsten wordt dan opgesteld.
5. **Auto's:** Onder welk vermogen vallen aanwezige of toekomstige auto's? In de huwelijkse voorwaarden kunnen cliënten bepalen dat aanwezige auto's in de gemeenschap van goederen vallen, aangezien deze van rechtswege buiten de gemeenschap zullen vallen. Tevens kunnen zij in de huwelijkse voorwaarden opnemen dat toekomstige auto's privébezit blijven van één van de echtgenoten.

Aitton notarissen zal haar cliënten moeten adviseren aan de hand van actuele wettelijke bepalingen. De medewerkers van de sectie Personen- en Familierecht zullen zich dus moeten verdiepen in de nieuwe bepalingen die Wetsvoorstel 33 987 met zich meebrengt. Tot slot moeten de medewerkers van Aitton notarissen rekening houden met het overgangsrecht. Cliënten die na inwerkingtreding in het huwelijk treden, vallen onder de nieuwe bepalingen van Wetsvoorstel 33 987. Dit geldt ook voor echtgenoten die hun huwelijkse voorwaarden na inwerkingtreding willen wijzigen. Echter kunnen ook personen naar kantoor bellen om kort advies te krijgen over bepaalde gevolgen van hun huwelijk. Indien dit huwelijk vóór inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987 is gesloten, zullen de medewerkers van Aitton notarissen het oude (nu nog het huidige) recht moeten toepassen. De medewerkers van Aitton notarissen moeten dus zorg dragen dat het juiste recht wordt toegepast.

6.2.2 Wijzigingen in de huwelijkse voorwaarden

Nu de huwelijkse voorwaarden die binnen Aitton notarissen worden gehanteerd zijn bekeken in paragraaf 5.2, kan worden nagegaan welke bepalingen wijzigingen moeten ondergaan indien Wetsvoorstel 33 987 in werking treedt. Ter vereenvoudiging wordt hierna gebruik gemaakt van afkortingen voor de verschillende huwelijkse voorwaarden in plaats van de volledige naamgeving te benoemen. Deze naamgevingen en de daarbij gegeven afkortingen zijn in tabel 4 uiteengezet:

Tabel 4: Afkortingen huwelijkse voorwaarden

Naamgeving huwelijkse voorwaarden	Afkorting
1. Uitsluiting van elke gemeenschap.	HV 1
2. Gemeenschap van inboedel, overigens uitsluiting van elke gemeenschap.	HV 2
3. Uitsluiting van elke gemeenschap, verrekening van inkomsten.	HV 3
4. Gemeenschap van inboedel, overigens uitsluiting van elke gemeenschap, verrekening van inkomsten.	HV 4
5. Uitsluiting van elke gemeenschap, verrekening van inkomsten, beperkte verrekening bij scheiding, volledige verrekening bij overlijden	HV 5
6. Gemeenschap van goederen, mogelijkheid van privégoederen van man of vrouw	HV 6
7. Opheffing wettelijke gemeenschap, huwelijkse voorwaarden staande huwelijk	HV 7
8. Opheffing huwelijkse voorwaarden, invoering wettelijke gemeenschap	HV 8
9. Bouwstenen: - Verplicht wederkerige afrekening na ontbinding van het huwelijk door overlijden; verrekening alsof de echtgenoten in algehele gemeenschap van goederen waren gehuwd. - Eenzijdige en facultatieve afrekening na ontbinding van het huwelijk door overlijden; verrekening alsof de echtgenoten in algehele gemeenschap van goederen waren gehuwd. - Verplicht wederkerige afrekening na ontbinding van het huwelijk (door overlijden en echtscheiding) en bij scheiding van tafel en bed; verrekening alsof de echtgenoten in algehele gemeenschap van goederen waren gehuwd.	Bouwsteen I Bouwsteen II Bouwsteen III
10. Staat van aanbrengsten	Staat van aanbrengsten

6.2.2.1 Wijziging 1: bepaling pensioenverevening

Keuzeblok: wel pensioenverevening:

Bij deze verevening zal en/of de periode waarover zal worden verevend niet alleen de huwelijkse periode zijn, maar tevens de voorhuwelijkse periode vanaf@.

Deze bepaling is opgenomen in de volgende huwelijkse voorwaarden:

HV 1 artikel 9, keuze 3

HV 2 artikel 12, keuze 3

HV 3 artikel 11, keuze 3

HV 4 artikel 14, keuze 3

HV 5 artikel 13, keuze 3

HV 6 artikel 7, keuze 3

Echtgenoten kunnen in deze huwelijkse voorwaarden bepalen dat zij hun opgebouwde pensioenaanspraken verevenen. Zij kunnen hierbij de keuze maken dat naast hetgeen is

opgebouwd gedurende het huwelijk, hetgeen voorafgaand aan het huwelijk aan pensioen is opgebouwd ook te betrekken in de pensioenverevening. Het gaat hier dus om voorhuwelijks opgebouwd pensioen. Wetsvoorstel 33 987 bepaalt dat voorhuwelijks vermogen wordt uitgesloten van de gemeenschap. Zoals in paragraaf 5.1 al is uitgelegd, valt het pensioen dat tijdens het huwelijk is opgebouwd onder de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding. Deze wet regelt in Nederland de verdeling van ouderdomspensioen bij echtscheiding. In huwelijksvoorwaarden kunnen echtgenoten bepalen dat de toepassing van deze wet wordt uitgesloten. Ook voorhuwelijks pensioen kan worden verevend, er kan een andere verhouding met betrekking tot de verevening plaatsvinden of er kan worden bepaald dat pensioen helemaal niet wordt verevend. Dit houdt in dat deze bepaling in eerdergenoemde huwelijksvoorwaarden niet hoeft te worden geschrapt, aangezien het voorhuwelijks pensioen niet onder voorhuwelijks vermogen van Wetsvoorstel 33 987 valt.

6.2.2.2 Wijziging 2: bepaling uitgezonderd van gemeenschap (van inboedel)

Tot de gemeenschap van inboedel behoren niet:

de roerende zaken die door de echtgenoten tijdens het huwelijk krachtens erfrecht of schenking worden verkregen en zaken die voor meer dan de helft zijn gefinancierd met middelen die krachtens erfrecht of schenking zijn verkregen.

Deze bepaling is opgenomen in de volgende huwelijksvoorwaarden:

HV 2 artikel 2 lid 2 sub c

HV 4 artikel 2 lid 2 sub c

Van deze gemeenschap zijn echter uitgezonderd:

de goederen die een echtgenoot tijdens het huwelijk krachtens erfrecht of schenking verkrijgt alsmede de op die verkrijging drukkende schulden en de wegens die verkrijging geheven belastingen als erf- en schenkbelasting.

Deze bepaling is opgenomen in de volgende huwelijksvoorwaarden:

HV 6 artikel 1 lid 2

In deze bepalingen is opgenomen dat de goederen die krachtens erfrecht of schenking worden verkregen, niet tot de gemeenschap (van inboedel) behoren. Na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987 vallen deze goederen van rechtswege buiten de gemeenschap. Maar dit betekent niet dat deze bepaling uit deze akte kan worden verwijderd. Zoals in paragraaf 4.2 aan bod is gekomen, kunnen testateurs en schenkers door middel van de insluitingsclausule bepalen dat hetgeen zij nalaten of schenken wel in de gemeenschap valt. Om te voorkomen dat een nalatenschap of schenking mede toekomt aan een echtgenoot, kunnen echtgenoten in hun huwelijksvoorwaarden afwijken van de insluitingsclausule. De keuze om deze bepaling op te nemen, ligt bij de echtgenoten. Deze keuze hangt af of echtgenoten wel of niet vermogen dat is verkregen krachtens erfrecht of schenking in de gemeenschap willen laten vallen. Voorgesteld wordt om deze bepalingen te vervangen door het volgende keuzeblok:

Echtgenoten bepalen dat goederen verkregen krachtens een insluitingsclausule niet in de gemeenschap zullen vallen.

6.2.2.3 Wijziging 3: term 'algehele'

'algehele' gemeenschap van goederen

Deze term is opgenomen in de volgende huwelijksvoorwaarden:

HV 5 artikel 12 lid 1

Bouwsteen I eerste alinea en lid 1

Bouwsteen II eerste alinea en lid 1

Bouwsteen III eerste alinea en lid 1

Na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987 komt de algehele gemeenschap van goederen te vervallen en is sprake van een beperkte gemeenschap van goederen. Dit wordt het wettelijk basisstelsel van het huwelijksgoederenregime in Nederland. In deze huwelijkse voorwaarden moet de term 'algehele gemeenschap' worden vervangen door 'wettelijke gemeenschap'. Niet gekozen wordt voor de term 'beperkte gemeenschap', omdat in de meeste huidige huwelijkse voorwaarden al wordt verwezen naar de term 'wettelijke gemeenschap'. In het huidige recht omvat de gemeenschap ook niet alles en is de term 'wettelijke gemeenschap' passender. Daarnaast is de wettelijke gemeenschap het basisstelsel en deze wordt, na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987, ingevuld als een beperktere gemeenschap ten opzichte van het huidige stelsel. Vandaar dat de terminologie 'wettelijke gemeenschap' passend is.

6.2.2.4 Wijziging 4: nieuw model invoeren

De beperkte gemeenschap van goederen zal het basisstelsel van het huwelijksvermogensrecht worden na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987. Het is echter mogelijk dat echtgenoten vooralsnog een algehele gemeenschap van goederen willen realiseren. Dit kunnen zij bereiken door dit stelsel in hun huwelijkse voorwaarden op te nemen. Op dit moment bestaat een dergelijke akte nog niet, omdat dit nu nog het wettelijke stelsel is. Voorgesteld wordt om een akte van huwelijkse voorwaarden op te stellen, waarin de algehele gemeenschap van goederen van toepassing wordt verklaard. Hierbij valt zowel het vermogen dat voorafgaand aan het huwelijk aanwezig is als het vermogen dat tijdens het huwelijk wordt verkregen, in de gemeenschap. Tevens vallen de erfrechtelijke verkrijgingen en schenkingen in de gemeenschap.

6.2.2.5 Wijziging 5: HV 6 aanpassen

De huidige akte van huwelijkse voorwaarden 'Gemeenschap van goederen, mogelijkheid van privégoederen van echtgenoten' (HV 6) zal naar alle waarschijnlijkheid na inwerkingtreding van Wetsvoorstel 33 987 vaker worden opgemaakt. En dan met name door echtgenoten die een onderneming hebben. De beperkte gemeenschap van goederen sluit een hoop zaken uit van de gemeenschap. Alleen het ondernemingsvermogen dat tijdens het huwelijk wordt verkregen, valt nog steeds in de gemeenschap. Om ervoor te zorgen dat eventuele schuldeisers van de onderneming zich niet kunnen verhalen op gemeenschapsgoederen, is het van belang de onderneming van de gemeenschap uit te sluiten. Echtgenoten kunnen met deze huwelijkse voorwaarden bepalen dat de beperkte gemeenschap van goederen wordt gehandhaafd, maar extra goederen van deze gemeenschap worden uitgesloten zoals het ondernemingsvermogen dat tijdens het huwelijk wordt verkregen. Tevens is dit een goed model aangezien er ook een staat van aanbrengsten wordt opgemaakt. Deze schept duidelijkheid en bewijs voor privégoederen. Tot slot moet na inwerkingtreding ook het keuzeblok, zoals is uitgelegd in paragraaf 6.2.2.2, worden opgenomen.

6.2.3 Worden huwelijkse voorwaarden overbodig na Wetsvoorstel 33 987?

Nu de voorgestelde wijzigingen van Wetsvoorstel 33 987 zijn getoetst aan de huwelijksvoorwaardenpraktijk binnen Aitton notarissen, kan ook worden bepaald in hoeverre het aantal op te maken huwelijkse voorwaarden zal verminderen of verhogen. Het is mogelijk dat Wetsvoorstel 33 987 niet alleen gevolgen heeft voor de inhoud van de akten van huwelijkse voorwaarden, maar ook op het aantal op te maken akten. Door alle resultaten van dit onderzoeksrapport naast elkaar te leggen, kan worden geconcludeerd dat in sommige gevallen het nog steeds noodzakelijk is om huwelijkse voorwaarden op te maken. Men zal nog steeds huwelijkse voorwaarden moeten opmaken om ervoor te zorgen dat het (ondernemings-)vermogen dat tijdens het huwelijk wordt verkregen, buiten de gemeenschap valt. Dit geldt ook voor de opgebouwde schulden. Met huwelijkse voorwaarden kunnen ondernemers ook afwijken van het vergoedingsrecht in het voorgestelde art. 1:94 lid 3 BW. Overigens is het ook mogelijk om door middel van huwelijkse voorwaarden te bereiken dat zowel vóór als tijdens het huwelijk verkregen (ondernemings-)vermogen, binnen de gemeenschap van goederen valt. Zo kunnen echtgenoten alsnog een algehele

gemeenschap van goederen realiseren. Vanwege de invoering van de insluitingsclausule blijft het voor echtgenoten ook noodzakelijk om huwelijkse voorwaarden op te stellen, indien zij het ongewenst vinden dat een nalatenschap of schenking mede toekomt aan een echtgenoot. De huwelijkse voorwaarden gaan namelijk boven de nieuwe insluitingsclausule. Daarnaast kunnen na Wetsvoorstel 33 987 privéschuldeisers zich verhalen op goederen van de gemeenschap. Het verhaal wordt beperkt tot de helft van de opbrengst van het uitgewonnen goed. Indien echtgenoten dit verhaal alsnog te ruim vinden, kunnen ze hiervan afwijken in huwelijkse voorwaarden. Tot slot kan bij het opmaken van huwelijkse voorwaarden een staat van aanbrengsten worden opgemaakt. Dit geeft duidelijkheid over wat er bij het aangaan van het huwelijk aan goederen is aangebracht. Dit kan tevens een reden zijn om huwelijkse voorwaarden op te maken. Wetsvoorstel 33 987 zal er dus niet voor zorgen dat het overbodig wordt om nog huwelijkse voorwaarden op te maken. Er blijven namelijk genoeg argumenten bestaan voor het opmaken van huwelijkse voorwaarden. De toekomst zal uitwijzen hoeveel aanstaande echtgenoten daadwerkelijk willen trouwen in de beperkte gemeenschap van goederen en hoeveel aanstaande echtgenoten alsnog huwelijkse voorwaarden laten opmaken binnen Aitton notarissen.

Literatuur- en bronnenlijst

1. Literatuur

Blankman e.a. 2015

K. Blankman e.a., *Handboek Familievermogensrecht*, Zutphen: Uitgeversmaatschappij Walburg Pers 2015, p. 193-292.

Breederveld 2008

B. Breederveld, *De huwelijksgemeenschap bij echtscheiding: de omvang, ontbinding en verdeling door de rechter* (Academisch proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam), 2008, p. 165.

Burgerhart & Schols 2011

W. Burgerhart & B.M.E.M. Schols, *Nieuw Huwelijksvermogensrecht*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2011, p. 98-100.

Commission on European Family Law (CEFL) 2013

Principles of European Family Law regarding Property Relations between Spouses, Commission on European Family Law 2013, p. 102–103.

Dijkstra 2008

H.E.M. Dijkstra, *Het geregistreerd partnerschap: stay or go?* (masterscriptie Universiteit van Tilburg), 2008, p. 8-11.

Huijgen 2015

W.G. Huijgen, 'De nieuwe beperkte gemeenschap van goederen: nog meer problemen signaleerd!', *FTV* 2015/4 p. 19.

Kolkman 2014

W.D. Kolkman, 'Het einde van het schuldeisersparadijs', *WPNR* 2014/7044, p. 1213-1220.

Lieber 2014

J.H. Lieber, 'De gemeenschap van goederen alsnog beperkt', *WPNR* 2014/7041, p. 1129-1144.

Van Mourik 1998

M.J.A. van Mourik, 'De ontwikkeling in de praktijk der huwelijkse voorwaarden', *WPNR* 1998/6302.

Van Mourik & Nuytinck 2012

M.J.A. van Mourik & A.J.M. Nuytinck, *Personen- en familierecht, huwelijksvermogensrecht en erfrecht*, Deventer: Kluwer 2012, p. 83-141.

Van Mourik & Verstappen 2006

M.J.A. van Mourik & L.C.A. Verstappen, *Handboek Nederlands vermogensrecht bij scheiding (druk 4)*, Deventer: Kluwer 2006, p. 21.

Van Mourik & Verstappen 2014

M.J.A. van Mourik & L.C.A. Verstappen, *Handboek Nederlands vermogensrecht bij scheiding deel A (druk 5)*, Deventer: Kluwer 2014, p. 196, 291-299.

Purperhart 2012

D.M. Purperhart, *Echtscheiding: een bedreiging van de continuïteit van het familiebedrijf?*, (bachelorscriptie Erasmus Universiteit Rotterdam), 2012, p. 17.

Schols 2014

F.W.J.M. Schols, 'De vermoedelijke huwelijksvermogensrechtelijke wil', *WPNR* 2014/7041, p. 1127.

Schols & Hoens 2012

F.W.J.M. Schols & F.M.H. Hoens, 'CNR-Huwelijksvoorwaardenonderzoek, deel I: algemeen en koude voorwaarden', *WPNR* 2012/6956, p. 947.

Schols & Hoens 2014

F.W.J.M. Schols & F.M.H. Hoens, 'CNR-Huwelijksvoorwaardenonderzoek, deel II: verrekenbedingen en bijzondere facetten', *WPNR* 2014/7002, p. 34 en 41.

Schols & Tuinstra 2014

F.W.J.M. Schols & G.A. Tuinstra, *Relatievermogensrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2014, p. 31-129.

Verstappen 2010

L.C.A. Verstappen, 'Na Wetsvoorstel 28 867 nog een Vierde tranche?', *WPNR* 2010/6825, p. 3.

Wortmann & Van Duijvendijk-Brand 2015

S.F.M. Wortmann & J. van Duijvendijk-Brand, *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer: Kluwer 2015, p. 98-112.

2. Parlementaire stukken**2.1 Stukken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal**

Kamerstukken II 1997/98, 23 761, nr. 18, p. 1-3.

Kamerstukken II 1999/00, 27 084, nr. 3, (MvT).

Kamerstukken II 2000/01, 27 554, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 2002/03, 28 867, nr. 3, p. 30 (MvT).

Kamerstukken II 2005/06, 28 867, nr. 9, p. 18.

Kamerstukken II 2006/07, 28 867, nr. 13, p. 1.

Kamerstukken II 2007/08, 28 867, nr. 14.

Kamerstukken II 2010/11, 32 870, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 6 (MvT).

Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 8 (NV II).

Kamerstukken II 2014/15, 33 987, nr. 8 (Blg 467586).

2.2 Stukken van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Kamerstukken I 1999/00, 25 900, nr. 87, p. 4.

Kamerstukken I 2008/09, 28 867, nr. C, p. 10-11.

2.3 Handelingen van de Kamers der Staten-Generaal

Handelingen II 2007/08, nr. 68, p. 4741-4763.

Handelingen II 2008/09, nr. 3, p. 179.

Handelingen I 2010/11, nr. 23/5, p. 7-11.

3. Elektronische bronnen

'Afschrift uit de registers', Het Kadaster www.kadaster.nl (zoek op *akten*).

'Ben ik aansprakelijk voor de schulden van mijn echtgenoot of partner?', *DAS* www.das.nl (zoek op *huwelijkse voorwaarden*).

'Echtscheiding en de onderneming', *Echtscheidingsservice.nl*, www.echtscheidingsservice.nl (zoek op *onderneming*).

'Huwelijkse voorwaarden', *Wet & Recht* www.wetrecht.nl (zoek op *huwelijkse voorwaarden*).

'Huwelijksvermogensrecht en het Haags verdrag', *Ministerie van Justitie* juli 2006, www.rijksoverheid.nl (zoek op *huwelijksvermogensrecht*).

'Nieuwe huwelijksregels sluiten beter aan bij wensen aanstaande echtgenoten', *Netwerk Notarissen* 6 november 2013, www.netwerknotarissen.nl (zoek op *huwelijk*).

'Schenkingsrecht. Schenkingen tussen echtgenoten bij wijziging huwelijksgoederenregime' *Ministerie van Financiën* 14 oktober 2008, www.rijksoverheid.nl (zoek op *schenkingsrecht*).

'Tweede Kamer moet snel wetsontwerp aanvaarden dat schoonkind van erfenis uitsluit', *Rijksuniversiteit Groningen* 3 januari 2008, www.rug.nl (zoek op *wetsvoorstel*).

4. Jurisprudentie

HR 15 december 1961, *NJ* 1962, 48.
HR 12 juni 1987, *NJ* 1988, 150.
HR 19 oktober 1990, *NJ* 1992, 129.
HR 21 februari 1997, *NJ* 1998, 205.
HR 21 november 1980, *NJ* 1981, 193.
HR 22 september 2000, *LJN* AA7205.
HR 8 februari 2013, *NJ* 2013, 201.

5. Wetten, besluiten en verdragen

Algemene wet inzake rijksbelastingen
Burgerlijk Wetboek
Faillissementswet
Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering
Wet van 5 juli 1997 tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met opnemings daarin van bepalingen voor het geregistreerd partnerschap, *Stb.* 1997, nr. 204.
Besluit van 14 oktober 2008, nr. CPP2008/1426M, *Stcrt.* nr. 207.

6. Tekst en commentaar

Duivendijk-Brand

Duivendijk-Brand, 'Verhaalbaarheid privé-schuld; récompense bij: Burgerlijk Wetboek 1, Artikel 96 [Verhaal schulden]' in: *Tekst & Commentaar Burgerlijk Wetboek*, geraadpleegd via databank Kluwer Navigator, bijgewerkt tot 01-01-2015.